

Exempli Gratia

2 (6)

2008

V SESJA METODYCZNA

*Nauczycielu! – nie musisz być sam.
Formy wsparcia nauczyciela
w pracy pedagogicznej*

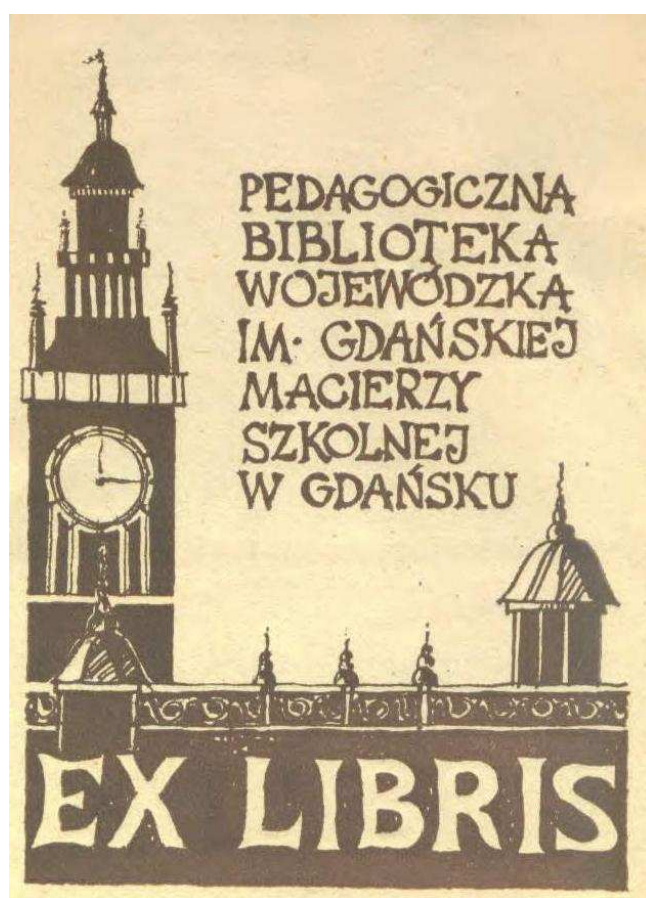
Materiały sesyjne

PEDAGOGICZNA BIBLIOTEKA WOJEWÓDZKA W GDAŃSKU

im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej

80-401 Gdańsk, Al. Gen. J. Hallera 14, tel./fax: (0-58) 344-01-68

MATERIAŁY SESYJNE

V SESJA METODYCZNA

**Nauczycielu! – nie musisz być sam.
Formy wsparcia nauczyciela
w pracy pedagogicznej**

Gdańsk, 7 listopada 2007

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku
im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej

Organizacja sesji

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku

Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej
Wydział Zamiejscowy w Sopocie

Patronat sesji

Marszałek Województwa Pomorskiego
Jan Kozłowski

ISSN 2080-1416

Redakcja

Halina Menegon-Kozel
Katarzyna Podobińska
Beata Symbor
Zdzisława Woźniak-Lipińska
Małgorzata Zienkiewicz

Skład

Halina Menegon-Kozel

Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za merytoryczną treść i aparat pomocniczy
publikowanych materiałów

Wydawca

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku
80-401 Gdańsk, Al. Gen. J. Hallera 14, tel./fax:: (058) 344-01-68
www.pbw.gda.pl

SPIS TREŚCI

MATERIAŁY SESYJNE

<i>Nauczycielu! – nie musisz być sam. Formy wsparcia nauczyciela w pracy pedagogicznej (słowo wstępne)</i> mgr Małgorzata Kłos , Dyrektor Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku	5
<i>Nauczyciel: między uczniem i rodzicami, między prywatnym i publicznym</i> prof. dr hab. Maria Mendel , Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego	7
<i>Ja już naprawdę nie wiem co zrobić! Emocjonalne koszty i zyski bycia nauczycielem w naszych czasach</i> dr Marlena Kossakowska , Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej Wydział Zamiejscowy w Sopocie	13
<i>Psychologiczne pułapki w pracy nauczyciela</i> mgr Bartosz M. Radtke , Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna „TĘCZA” w Gdańsku-Oliwie, Instytut Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego.....	21
<i>A może do poradni psychologiczno-pedagogicznej?</i> mgr Dariusz Okrzesik , Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Sopocie.....	29
<i>Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku – miejscem wsparcia dla nauczyciela</i> mgr Zdzisława Woźniak-Lipińska , Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku	33
<i>Nauczycielu nie jesteś sam. Przełam milczenie</i> mgr Wojciech Książek, mgr Barbara Markiewicz , Sekcja Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” Regionu Gdańskiego	39
<i>Stres w pracy nauczyciela - projekt europejski Solidarności Oświatowej</i> mgr Monika Kończyk , Sekcja Krajowa Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” (przedstawiciel międzynarodowy), III Liceum Ogólnokształcące w Gdyni	41
<i>Poradnik. Jak zredukować stres...</i> mgr Monika Kończyk , Sekcja Krajowa Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” (przedstawiciel międzynarodowy), III Liceum Ogólnokształcące w Gdyni	51

MATERIAŁY TOWARZYSZĄCE

<i>Nauczycielu! – nie musisz być sam. Formy wsparcia nauczyciela w pracy pedagogicznej (wystawa towarzysząca)</i> mgr Aleksandra Kirczuk, mgr Halina Menegon-Kozel , Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku	55
--	----

MATERIAŁY PODSUMOWUJĄCE

<i>Opracowanie ankiety ewaluacyjnej V sesji metodycznej „Nauczycielu! – nie musisz być sam. Formy wsparcia nauczyciela w pracy pedagogicznej”</i> mgr Halina Menegon-Kozel , Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku	61
<i>Relacja z przebiegu V sesji metodycznej w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Gdańsku</i> mgr Halina Menegon-Kozel, mgr Zdzisława Woźniak-Lipińska , Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku.....	69

MATERIAŁY SESYJNE

mgr Małgorzata Kłos
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku

**Nauczycielu! – nie musisz być sam. Formy wsparcia nauczyciela
w pracy pedagogicznej (słowo wstępne)**

Celem dzisiejszej sesji, zorganizowanej przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Gdańsku wspólnie z Szkołą Wyższą Psychologii Społecznej, jest refleksja nad sytuacją nauczycieli w ich środowisku pracy. Zawód nauczyciela jest jednym z piękniejszych. Tego nikt nie kwestionuje, ale jednocześnie wszyscy wiemy, jak wymagający to zawód, ile wymaga kompetencji. Na pewno należy do jednych z trudniejszych. Nauczyciel, na co dzień jest narażony na sytuacje stresowe. Świadomość, ile zależy od nauczyciela może już na progu kariery zawodowej powodować różne lęki.

Dużo powiedziano ostatnio na temat sytuacji w polskiej szkole, zastanawiano się, jak pomagać uczniom, jak ich przygotowywać do życia. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku swoje poprzednie sesje również poświęcała problematyce związanej z uczniem. Między innymi zastanawialiśmy się jak pomóc uczniom z dysfunkcjami, jak zająć się uczniem zdolnym. Dzisiejszą sesją pragniemy natomiast zwrócić uwagę na sytuację nauczycieli. Jest im potrzebna pomoc i to konkretna. Nauczyciele muszą wiedzieć, na kogo mogą liczyć w trudnych sytuacjach, gdy mają problemy, jak odreagowywać stres, dokąd się udać, gdy zawiodą metody, dotychczas przez nich stosowane. Mam nadzieję, że dzisiejsza sesja będzie początkiem dalszej dyskusji na ten temat.

Czy nauczyciel może liczyć na pomoc w rozwiązywaniu swoich problemów?, czy jest ona w ogóle potrzebna? A jeżeli tak, to, kto jej udziela?

Jak zwykle zaprosiliśmy teoretyków, którzy zajmują się interesującą nas tematyką, jak i praktyków, stykających się, na co dzień z konkretnymi sytuacjami.

Liczę, na to, że sesja będzie dla Państwa materiałem do przemyśleń, a zaprezentowane doświadczenia będą mogły być zastosowane również w Państwa placówkach.

prof. dr hab. Maria Mendel
Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego

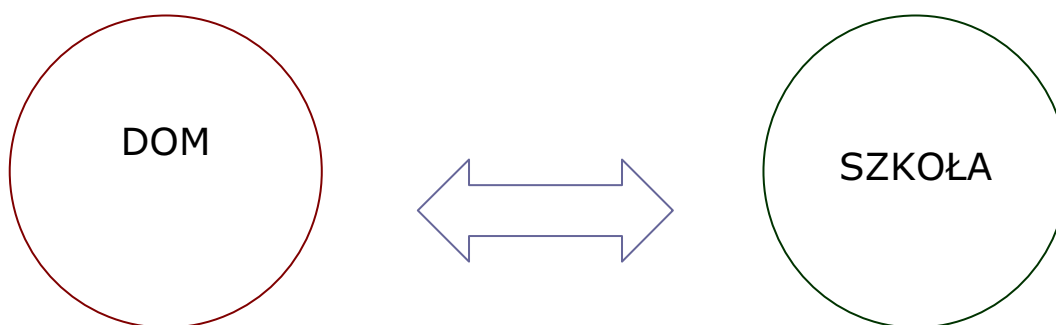
**Nauczyciel: między uczniem i rodzicami,
między prywatnym i publicznym**

Jestem zaszczycona, że mogę uczestniczyć w tej konferencji. I nie ukrywam, że jestem pod wrażeniem zagadnienia, które w jednym miejscu zgromadziło tylu nauczycieli, przedstawicieli władz samorządowych i wszystkie osoby, które pracują z dziećmi. Ważne, że skupili się Państwo tak chętnie pod tym jednym szyldem, wciąż jednak towarzyszy mi refleksja na temat nauczycielskiego osamotnienia. Jest ono, z dużym prawdopodobieństwem, rezultatem usytuowania pedagogów pomiędzy światem publicznym a prywatnym, pomiędzy domem a szkołą jako instytucją publiczną.

Analizując to bycie „pomiędzy”, doszłam do pewnych wniosków, które mam nadzieję nie zniechęcą Państwa do dalszych starań zawodowych. Nie chciałabym, aby to, co powiem, zostało przez Państwa odczytane jako banalne teoretyzowanie. Mam bowiem zamiar zakończyć swoje wystąpienie wskazaniem konkretnych perspektyw oraz podpowiedzią, co zrobić w poczuciu osamotnienia nauczyciela, w poczuciu „bycia pomiędzy”. Będę kierowała Państwa uwagę na potrzebę budowania zaufania. Jak to zrobić, kiedy „bycie pomiędzy” sprawia, że trudno cokolwiek budować?

Pedagogika jest nauką, która - jak żadna inna - opiera się na nadziei. Nie ma pedagogiki bez budowania światów przyszłościowych. A zatem, jako pedagog mam odwagę formułować być może zbyt idealistyczne sądy. Mam jednak wrażenie, że moje podejście jest podejściem wszystkich Państwa.

Skupiając się na meritum, chciałabym zwrócić Państwa uwagę na światy, pomiędzy którymi żyją nauczyciele i uczniowie. Wykres wizualnie uświadamia, w którym miejscu jesteśmy.

Co się dzieje z naszym uczniem, gdy przekracza próg domu? Psychologowie, badacze zauważają, że w trakcie kariery szkolnej ucznia odbywa się wędrówka w tę i z powrotem. Zwracają uwagę, że życie ucznia toczy się pomiędzy światami domu i szkoły. Porusza się on niczym wędrowiec. Jego życie rozpina się „pomiędzy”. Ten stan skutkuje określonymi konsekwencjami. Badacze zwracają uwagę, że uczeń chcąc nie chcąc staje się w tej wędrówce pośrednikiem. A im bardziej oba światy są od siebie oddalone, tym bardziej „pośrednicząca” staje się rola ucznia. Oznacza to w efekcie brak kontaktu między domem a pracownikami szkoły, między rodzicem a nauczycielem. Uczeń przenosi wiadomości ze szkoły do domu i na odwrót.

Jak wiemy, medium jest wiadomością samą w sobie. Tak jest też z pośredniczącym uczniem. On „zapośrednicza” informacje, które przenosi. Nie mówi dokładnie tego, co mu przekazano, tylko nakłada na treść warstwę interpretacji, warstwę własnych znaczeń. Nie czyni tego, przynajmniej na początku, świadomie, aby zniekształcić informacje. Po prostu niesie je tak, jak potrafi. Ponieważ jest medium, przekazuje je samoistnie. To „bycie pomiędzy” skutkuje nie zawsze dobrymi konsekwencjami. Najczęściej fatalnymi dla kondycji psychofizycznej – tak trzeba powiedzieć – dziecka. Także dla światów rodziny i szkoły. Badacze mówią o całościowej odpowiedzi behawioralnej. W zachowaniu ucznia pośredniczącego – tego listonosza – zaznaczają się po prostu symptomy tego, że w sposób trwały przenosi informacje. O tym, jakie to konsekwencje – za chwilę.

Najpierw chciałabym powiedzieć o tym, jakie są przyczyny takiego ukształtowania kompleksu uczniowskich zachowań.

Pierwsza grupa przyczyn wiąże się z faktem, że dziecko chodzi pomiędzy światami, które, będąc oddalone, nie komunikują się pomiędzy sobą. Druga obejmuje konsekwencje tego faktu, działające również jako przyczyny lawinowo rosnących, dalszych problemów. Chodzi tu głównie o konflikt lojalności, w który popada uczeń wędrujący pomiędzy obcymi wobec siebie rzeczywistościami domu i szkoły. Zapośredniczając informacje, w pewnym momencie, wskutek reakcji, z jakimi się spotyka w swoim – coraz bardziej zantagonizowanym – otoczeniu, zaczyna tymi informacjami manipulować. Zaczyna budować wokół nich, starając się być lojalnym wobec obu stron.

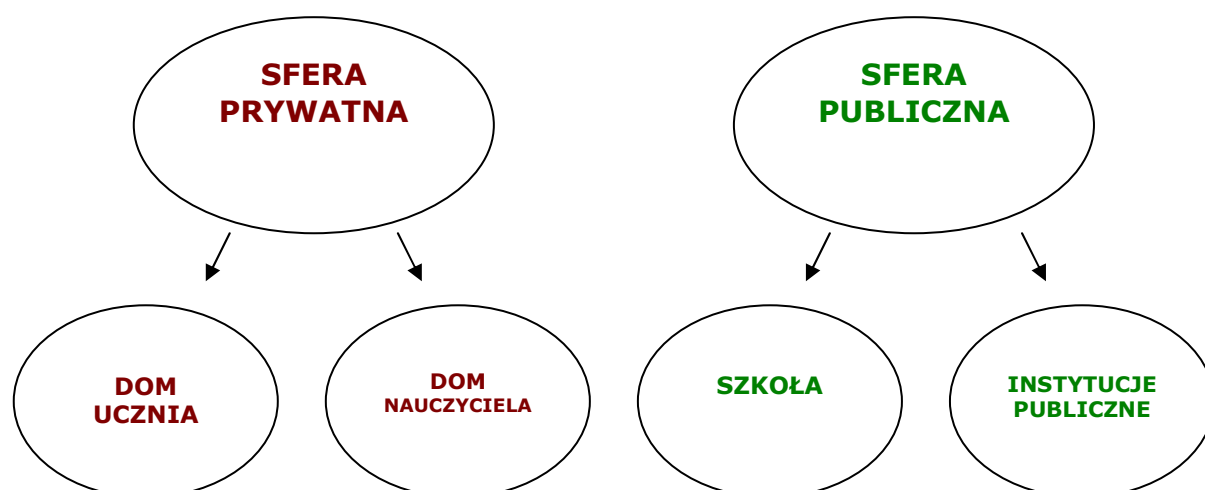
Czym jest więc konflikt lojalności? W omawianych sytuacjach polega głównie na odczuwaniu, że coś jest „nie w porządku” w tym, jak jedni traktują drugich, jak rodzice mówią o nauczycielach, jak nauczyciele wyrażają się o rodzicach, itp. W ślad za takim poczuciem idą próby bronięcia lubianych, kochanych, a niewinnie oskarżanych osób.

Nie chciałabym popadać w skrajności i wyjaskrawiać znaczenia, opisując tu wybrane przykłady uczniowskiego bycia lojalnym „pomiędzy” skonfliktowanymi światami domu i szkoły. W każdym razie, w rezultacie dziecko się dystansuje i ma poczucie wyraźnej niezgodności, braku spójności. Zadaje sobie pytanie: *dłaczego mama*

tak reaguje? Przecież moja pani jest najlepszą panią i serdecznie o to prosiła, żeby tego nie robić. Następnym razem już przekazywana informacja będzie obudowana. Następnym razem dziecko będzie się starało nie narazić swojej nauczycielki na taki atak. I *vice versa*. Podobnie nauczycielka, słysząc od ucznia, że mamusia lub tatuś prosili o to czy tamto, odpowiada: niech lepiej mamusia się nie wtrąca. Przez sposób reagowania dziecko widzi, ile jest niechęci ze strony nauczyciela do rodzica; odczuwa to bardzo wyraźnie. Jest przecież filtrem, medium, przepuszczającym informacje przez siebie, przez własne emocje i doświadczenia.

Konflikt lojalności wywołuje zawłaszczanie informacji w określony sposób. W taki, by ocalić jakoś tę etyczną i logiczną spójność między myśleniem i działaniem, poglądami i opiniami o świecie. W każdym razie ta całościowa odpowiedź behawioralna z takim długo trwającym konfliktem lojalności wskutek przenoszonych ciągle informacji polega głównie na tym, że dziecko decyduje się na rezygnację z któregoś z tych światów. Oczywiście z domu raczej zrezygnować nie może, bo tam żyje. Zatem próba rezygnacji ze świata szkoły następuje poprzez osłabienie chęci do uczenia się, poprzez niechęć do szkoły. Dzieci, które były pełne poznawczej pasji, co jest naturalne dla wieku dziecięcego, nagle wówczas twierdzą, że niczego nie chcą wiedzieć. Dorosły musi się mocno zastanowić nad własnym zachowaniem wobec dziecka, jeśli widzi, że dziecko mówi: „ee, to mnie nie interesuje.” Typowym zachowaniem dziecka jest przecież rzucać się na „nowe”, uczyć się w nieustającym zaciekawieniu światem. Jest to jedyny okres w życiu człowieka, kiedy w sposób naturalny uczymy się aż tyle. Nigdy więcej, poza dzieciństwem, to się nie zdarza. Jeśli więc dziecko odwraca się wobec wyzwań edukacyjnych, naprawdę może to być znak, że przeżywa konflikt lojalności. Mówi: *nie pójdę do szkoły, nie lubię szkoły, nie lubię nauczyciela* – chociaż jeszcze parę tygodni, parę miesięcy wcześniej uwielbiał swoich nauczycieli i szkołę. Skutkuje to dalej, jak wspomniałam, rezygnacją ze szkoły i – na przykład – w skrajnych przypadkach wypadnięciem z realizacji obowiązku szkolnego. Dzieci, na własnej skórze odczuwające wzajemną wrogość środowisk, w których żyją, nieustannie w konflikcie lojalności, łatwo stają się – jak określają je badacze – „podwójnymi agentami”. „Podwójni agenci”, jak starałam się to przybliżyć, z winy otaczających ich dorosłych, sztywno rozdzielających ich świat i czyniący go niespójnym i wrogim – można powiedzieć – krzywo kształtują swoje moralne kręgosłupy. Budują siebie na kłamstwie i nieufności.

Spróbujmy teraz odnieść to wszystko, co powiedziałam o uczniu w dwóch światach, do nas, nauczycieli, dorosłych, do siebie. Jak my żyjemy? W jakich światach toczy się nasze życie? Zauważmy, że te nasze światy, to – generalizując – sfera prywatna i publiczna. Funkcjonujemy w domach i poprzez domy. Jedna sfera to dom ucznia i dom nauczyciela. Sfera publiczna to szkoła i instytucje (np. poradnie psychologiczno-pedagogiczne, lokalne władze).

Jest tak, że nauczyciel – tak jak podwójny agent, czyli opisany wcześniej uczeń – też porusza się pomiędzy sferą działania prywatną i publiczną. Przez analogię spróbujmy odnieść to wędrowanie pomiędzy światami nauczyciela do tego, co powiedziałam o dziecku. On też przeżywa konflikt lojalności. Bo oto, pracując w instytucji, takiej jak szkoła, ciągle przecież buduje relacje ze swoim uczniem, odwołując się stale do pewnych faktów z życia ucznia. Wszystko co robimy z uczniem, budując edukacyjną relację, jest bazowaniem na tym, co ukształtował w tym dziecku dom i na tym, co stale dom z naszym uczniem robi. Bez tych wartości, bez domu, nie jesteśmy w stanie realizować swoich funkcji. Ciągłe bazujemy na domu, choć można by przy tym powiedzieć, że „wchodzimy z butami” w czyjeś życie, w sferę prywatną. I musimy to robić. Nie mamy innego wyjścia, bo chcemy kształtować człowieka. „Całego” człowieka, jak chciałoby się powiedzieć, a ten jest bytem relacyjnym, zawsze z kimś, z czymś powiązany; zarówno w sferze prywatnej, jak publicznej (też ze sobą ściśle w człowieku splecionymi). „Materia” naszej pracy jest więc niezmiernie subtelna. Nie ma chyba innego zawodu, który tak jak nauczycielski dotykałby tak wielu i tak znaczących osobowo punktów w życiu człowieka, w jego byciu w świecie. W związku z tym przeżywamy jako nauczyciele nieustające rozterki i dylematy. Żyjemy w poczuciu trwałego dyskomfortu związanego z tym, że – z pozycji instytucjonalnej, ze sfery publicznej, w której ulokowana jest szkoła – wchodzimy ciągle w sferę prywatną naszych uczniów.

Z drugiej strony mamy dom własny. Spójrzcie Państwo, jak często, odpierając ataki części społeczeństwa, która zarzuca nam, że pracujemy po osiemnaście godzin tygodniowo i mamy czas na wszystko, używamy argumentu, iż to nieprawda, bo w rzeczywistości pracujemy dwadzieścia cztery godziny na dobę. Dziecku, które sprawia problemy (a każde sprawia), musimy poświęcić, często długotrwale, mnóstwo swojej uwagi. Jasno widać, jak bardzo wnosimy sprawy związane z pełnieniem

w przestrzeni publicznej roli zawodowej do własnego życia prywatnego. Specyficzny charakter naszej pracy absolutnie tego wymaga; inaczej po prostu nie da się uczyć i wychowywać.

Nie można tak po prostu przestać myśleć o własnej klasie, o uczniu, z którym aktualnie się pracuje i oddzielić go od życia osobistego. Ewidentnie cały czas zanosimy sferę publiczną do własnego domu, narażając się w ten sposób na konflikty z najbliższymi. Wiadomo, że rodzina często fatalnie reaguje na to, że cały czas jesteśmy zaabsorbowani swoją pracą, że taszczymy ze sobą do domu kolejne zeszyty i sprawdziany i nie możemy normalnie funkcjonować w rodzinie. Cały niemal czas nasz umysł zaprzatają sprawy szkolne.

Należy przy tym postawić pytanie: jak szkoła może funkcjonować jako instytucja publiczna, skoro bez przerwy odwołuje się do tego, co prywatne? Nauczyciele próbują się „obudować.” Tworzą sobie nisze, takie jak pokój nauczycielski, na marginesie, często przeze mnie krytykowany. Nie jest bowiem zdrową sytuacją, w której jedna z integralnych części szkolnej społeczności, odcina się od pozostałych, zamykając się w wydzielonym pomieszczeniu. Wskazuje ona tylko jeszcze dobitniej na prezentowany tu konflikt sytuacji publiczno-prywatnej.

Wracając do głównego wątku, należy stwierdzić, że niełatwo stworzyć instytucję publiczną sensu stricto - w naszych rozważaniach szkołę – jeśli jest ona tak związana ze sferą prywatną uczniów i nauczycieli. Szkoła jest więc hybrydą, publiczno-prywatnym tworem, który dość uparcie chcemy traktować jednak, jak każdą inną instytucję i sztywno trzymamy się rozumienia jej wyłącznie jako komponentu sfery publicznej. Warte to dalszych studiów i analiz.

Na koniec skupmy się przez moment na władzach lokalnych. Nauczyciele często nie mają możliwości funkcjonowania we współpracy z władzami, ponieważ te – zwyczajnie - nie znają problemów, z jakimi boryka się szkoła. Próbując uzyskać „coś” u naszych władz, tak naprawdę poszukujemy często głębokiego zrozumienia tego, co dzieje się w ludziach, w ich relacjach, którymi zajmujemy się wychowując. To znowu sprawa delikatności tej „materii”... Nauczyciel, wnioskując o grant na poprowadzenie zajęć polegających na oglądaniu motyli, naraża się na bycie pośmiewiskiem decydentów, którym nie wytłumaczy raczej przecież, że lokalna wspólnota, na której rzecz ponoć pracują, tworzy się wtedy, kiedy ludzie robią „coś” razem, na przykład idą z dziećmi na łąkę... I oto znów pojawia się konflikt. Ponownie mamy poczucie bycia w mniejszości, która nie może być zrozumiana, odczuwamy dyskomfort.

Nie chcąc zostawić Państwa w poczuciu jakiejś niemożności, pragnę podkreślić, że jesteśmy w stanie wytłumaczyć wszystko, co się z nami dzieje. A możliwość wyjaśniania rzeczywistości jest już jej ogarnianiem i prowadzi do rozumienia. W świecie zrozumiałym łatwiej żyć, prawda? Rozumiejąc relacje pomiędzy prywatnym a publicznym, jesteśmy w stanie świadomie na nie wpływać, przekształcać je, zmieniać,

przewidywać własne postępowanie. Pozwolić sobie także w pewnych przypadkach, w budowaniu relacji (np. z przedstawicielami władz) na przegraną, na brak sukcesu. Ta moc wyjaśnienia, rozumienia sytuacji, w jakiej jesteśmy, jest naprawdę duża.

Kolejna perspektywa, jaką chciałabym przed Państwem roztoczyć, to zwrócenie uwagi na – ważną w kontekście wcześniejszej wypowiedzi – potrzebę budowania wobec siebie wzajemnego zaufania. I tu przypominają się badania Bernie'go Neville'a, który analizował klimaty społeczne grup i badał je, porównując występujący w nich poziom lęku z poziomem zaufania. Tak jak w termometrze, dostrzega Neville, iż klimat społeczny, w którym każdy boi się każdego, to chaos – klimat nie do przyjęcia; klimat, w którym nie chcemy żyć. Zwraca uwagę, że jeśli w chaosie pojawi się jakakolwiek dyspozycja, nakaz, klimat – co być może zaskakujące – ulega poprawie, poziom zaufania wzrasta i tworzy się środowisko oparte na autorytarnym nakazie.

W klasyfikacji Bernie'go Neville'a istnieje też „środowisko oparte na życzliwości”. Lęk maleje w grupie, gdy funkcjonując w niej mówimy: „rób tak, bo cię lubię, bo lubię z tobą być i pracować”. Taki komunikat bardzo poprawia klimat społeczny. Wraz z jego występowaniem nie tylko obniża się poziom lęku, lecz wzrasta poziom zaufania w grupie. A jest nam ono bardzo potrzebne, by funkcjonować „pomiędzy” w miarę możliwości bezkolizyjnie. Jeżeli w nas – funkcjonujących pomiędzy prywatnym a publicznym – będzie duży poziom zaufania, to będziemy wygrani.

Dalej mamy środowisko konsultacyjno-doradcze, w których wzrasta poziom zaufania, ponieważ ludzie czują wzajemnie przyjazne nastawienia i nie boją się wyjść do siebie z pytaniem i z prośbą o konsultację.

Ostatnie ze sklasyfikowanych środowisk to środowisko WSPÓŁUCZESTNICZĄCE, charakteryzujące się tym, że zaufanie budujemy poprzez współuczestnictwo, ponieważ idziemy w tym samym kierunku. Ponieważ ty i ja dążymy do tego samego. To poczucie wspólnoty celu. Środowisko współuczestniczące warto budować, wędrując pomiędzy światami. Warto się starać i uświadamiać naszym partnerom z obu środowisk – prywatnego i publicznego – że dążymy w tym samym kierunku. Chodzi nam wszystkim o dobro dzieci, które kochamy, chodzi nam o przyszłość społeczeństwa, o demokrację. A zatem budujemy środowisko współuczestniczące.

Dziękuję Państwu za uwagę.

dr Marlena Kossakowska
Szkola Wyższa Psychologii Społecznej
Wydział Zamiejscowy w Sopocie

**Ja już naprawdę nie wiem co zrobić!
Emocjonalne koszty i zyski bycia nauczycielem w naszych czasach**

*„Ja już naprawdę nie wiem co zrobić -
emocjonalne koszty i ... zyski bycia
nauczycielem w naszych czasach”*

Marlena Kossakowska
Szkola Wyższa Psychologii Społecznej
Wydział Zamiejscowy w Sopocie

Napis na ścianie budynku szkoły:

*Kobieta od bioli
jest gupia*

Oto napis na ścianie budynku szkoły. Co poczuje nauczyciel, kiedy go zobaczy? Co poczuje nauczycielka biologii? Czy odniesie go do siebie? Jeżeli tak, to najprawdopodobniej poczuje emocje negatywne...

Emocje nauczyciela:

- Złość
- Agresja
- Nienawiść
- Chęć zemsty
- Zawód
- Smutek
- Bezradność
- Beznadzieja
- Żal
- ...

Oto przykład emocji, które mogą się pojawić w powyższej sytuacji... Nie stanowią one wyczerpującej listy uczuć, których doświadcza nauczyciel w codziennej pracy zawodowej.

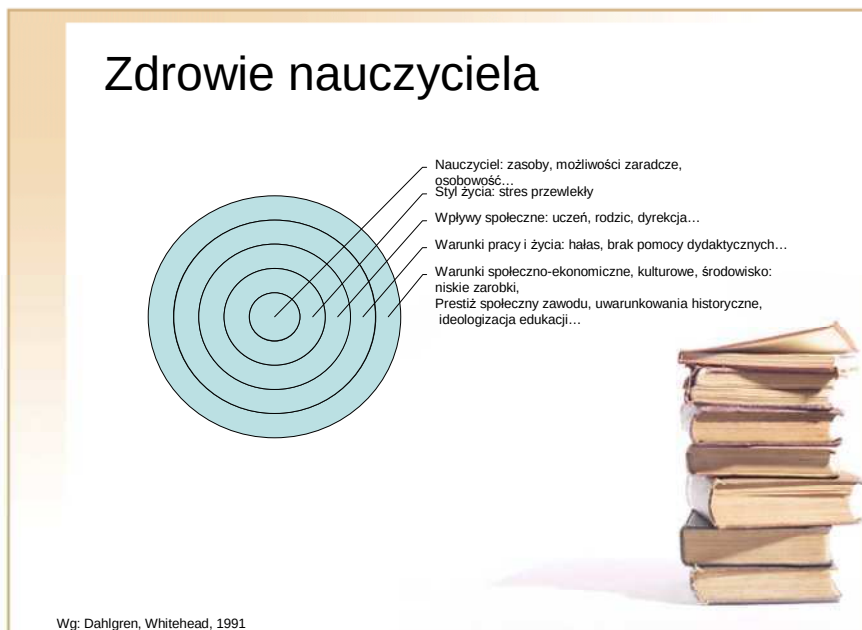
Emocje nauczyciela ?

- Zdziwienie
- Zaciekawienie
- Twórczość
- Chęć porozumienia się
- Poczucie humoru
- Radość
- Miłość
- Szacunek
- Szczęście
- ...

Czy jednak można uczynić coś, co spowodowałoby, aby w konfrontacji z tak trudną sytuacją oceny ze strony ucznia, nauczyciel poczuł emocje pozytywne, takie jak te zamieszczone na niniejszym slajdzie?

Zdrowie nauczyciela zależy od wielu czynników. Większość z nich nie podlega kontroli osobistej samego zainteresowanego. Warunki pracy i życia, warunki społeczno-ekonomiczne, nawet oddziaływania społeczne leżą poza możliwościami

wpływu przeciętnego nauczyciela. Jedynie styl życia, osobowość, czy wyuczone w trakcie pracy zawodowej strategie zaradcze można modyfikować na własny użytek, ale, jak wskazuje praktyka psychologiczna, i te czynniki nie tak łatwo poddają się samokontroli, czy takiej zmianie, która prowadzi do zdrowia.

Osobowościowe zasoby nauczyciela

- Optymistyczny sposób wyjaśniania zjawisk
- Poczucie humoru:

Idzie razem do szkoły dwóch nauczycieli: młody i stary. Młody niesie pod pachą teczkę wypchaną kserówkami, na ramieniu torba z notatkami i książkami, a stary nauczyciel idzie bez niczego.

- Pan to ma pewnie wszystko w głowie, prawda? - pyta młodszy z zazdrością

- Nie, ja mam to wszystko nieco niżej.

Warto zatem zwrócić uwagę na te czynniki, które pomagają w zmaganiu się z codziennością i tym samym pomagają pozostać dłużej w zdrowiu somatycznym czy psychicznym. Jednym z nich jest optymizm i poczucie humoru, które pomagają utrzymać dystans do siebie i do sytuacji, które spotykają nas na co dzień. Ponadto zwracają uwagę

na pozytywne aspekty wydarzeń, dzięki czemu potrafimy twórczo korzystać z doświadczeń życiowych.

Osobowościowe zasoby nauczyciela cd

- Poczucie koherencji (Antonovsky , 1995):
 - poczucie zrozumiałości - stopień, w jakim człowiek spostrzega napływające bodźce ze środowiska wewnętrznego i zewnętrznego jako poznawczo sensowne, uporządkowane i spójne, ustrukturalizowane i jasne, to jest takie z którymi może sobie poradzić
 - poczucie zaradności – stopień spostrzegania dostępnych zasobów jako wystarczających, by sprostać wymogom życiowym
 - poczucie sensowności - stopień, w jakim człowiek czuje, że życie ma sens oraz, że przynajmniej część problemów i wymagań jakie ze sobą niesie, warta jest wysiłku, poświęcenia i zaangażowania.

Kolejnym ważnym aspektem osobowościowym jest poczucie koherencji, które pozwala nam traktować życie jako sensowne, uporządkowane doświadczenie, które poddaje się naszym wpływom.

Osobowościowe zasoby nauczyciela cd

- Zasoby odpornościowe (twardość, *hardiness*, Kobasa, Madi, 1994) –
 - poczucie zaangażowania - tendencja do angażowania się we wszelkie wydarzenia, które się przytrafiają,
 - poczucie kontroli - poczucie, że można wpływać na przebieg wydarzeń życiowych i na otoczenie,
 - wyzwanie - traktowanie nowych wydarzeń, nawet trudnych, jako wartych stawienia im czoła i jako mogących stać się źródłem rozwoju osobowego

Podobnym ważnym konstruktem osobowościowym jest twardość, która dodatkowo zwraca uwagę na traktowanie wydarzeń życiowych jako wyzwania, a nie tylko jako obciążeń czy cierpienia, które sprawiają, że stajemy się przytłoczeni codziennością, a stąd niedaleka droga do wypalenia zawodowego.

Specyficzne zasoby nauczyciela

- Racjonalne przekonania - zgodność pomiędzy oczekiwaniami zawodowymi a realiami pracy (Merchel, 1993) – perfekcjonizm, zaangażowanie, dogmatyzm w myśleniu, poczucie powinności, wadliwa samoocena, idealizm, przekonanie, że powinniśmy być autorytetami dla uczniów -> emocjonalne wyczerpanie -> wypalenie zawodowe

Powyższe osobowościowe zasoby nie stanowią wszystkich istotnych indywidualnych uwarunkowań, które pomagają nam w życiu, nie tylko zawodowym. Warto w tym momencie przyjrzeć się specyficznym umiejętnościom zaradczym nauczyciela, które ochroniłyby go od wyczerpania emocjonalnego w tak trudnej pracy zawodowej. Jednym z nich jest konieczność posiadania zgodności pomiędzy idealistycznymi oczekiwaniami zawodowymi a realiami, jakie niesie ze sobą praca z uczniami.

Specyficzne zasoby nauczyciela cd

- Ocena stresorów jako WYZWANIA
- Umiejętność konfrontacji z trudnościami zawodowymi – wypracowanie strategii zaradczych – zadaniowe radzenie sobie, tj. nastawione na rozwiązywanie problemów
- Twórczość w pracy
- Rozwój zawodowych kompetencji zaradczych (konkretne techniki) – kształcenie poprzez doświadczanie, przeżywanie, WARSZTATY!
- Poczucie własnej skuteczności

W tym miejscu pragnę zwrócić uwagę na formę szkolenia, która wydaje się być najbardziej skuteczna w kształtowaniu nowych umiejętności zawodowych, jaką jest warsztat. Dzięki warsztatom można nauczyć się stosowania konkretnych strategii

zaradczych, nastawionych na rozwiązywanie specyficznych problemów, wynikających z pracy z uczniami. Twórcze podejście do problemów, traktowanie ich jako wyzwań z wypracowanymi strategiami zaradczymi, podniesie poczucie własnej skuteczności nauczyciela.

Specyficzne zasoby nauczyciela cd

- Doznawanie (Bryant) *savoring* – pozytywna ocena zdarzeń + zmiany we własnej osobie- akceptacja naturalnych przeciwności wynikających z zawodu, być ciągle *on-line*
- Praca jako pasja, radość z edukowania, radość z odkrywania, radość z kontaktu z dziećmi

Każdy nauczyciel zdaje sobie sprawę z tego, że jego praca jest wyjątkowa i wymaga ciągłego doskonalenia się, nie tylko rozwoju kompetencji związanych bezpośrednio z wykładanym przedmiotem, ale również konieczność samodoskonalenia się osobistego. Poznawanie siebie pomaga lepiej zrozumieć innych, daje dystans

Specyficzne zasoby nauczyciela cd

- WSPARCIE SPOLECZNE – od rodziny, przyjaciół, współpracowników, dyrekcji, uczniów, pedagoga/psychologa szkolnego, rodziców uczniów... (Sek, 1996), profesjonalne grupy wsparcia!!
- Umiejętność zadbania o siebie (konstruktywne wykorzystywanie przerw, wypoczynek, przyjemności, hobby...)

do wydarzeń, pomaga nadawać im pozytywne znaczenie, przez co daje szansę odczuwania radości z kontaktu z dzieckiem, które chętnie poddaje się naszym oddziaływaniom, jeżeli tylko zaakceptujemy je takim, jakim jest.

Wszystkie umiejętności wykształcone w trakcie edukacji mogą wydawać się bezużyteczne, jeśli nadejdzie trudna chwila zwątpienia w swoje kompetencje spowodowane różnymi czynnikami sytuacyjnymi (zmęczenie, kłótnia z małżonkiem itp.), niekoniecznie związanymi z własną niemocą wychowawczą. Wówczas ogromne znaczenie terapeutyczne pełni wsparcie społeczne, zwłaszcza profesjonalne wsparcie społeczne. W trakcie takich regularnych spotkań w grupie kolegów czy koleżanek nauczycieli, przy merytorycznej pomocy psychologa czy terapeuty, można ponownie nabrać sił na kolejne dni pracy. Nie powinno się także zapominać o własnym wypoczynku, relaksacji i innych przyjemnościach, które ułatwiają zmaganie się z przeciwnościami losu.

Jeżeli wyposażeni będziemy we wspomniane powyżej zasoby osobowościowe i strategie zaradcze, to bez trudu spojrzymy na napis na murze szkoły z pierwszego slajdu jak na wyzwanie, komunikat skierowany do nas, nauczyciela biologii, i zachowamy się twórczo, odpowiadając napisem z ostatniego slajdu. Takim zachowaniem damy uczniowi do zrozumienia, że jesteśmy otwarci na kontakt z nim i akceptujemy go takim, jakim jest. A wówczas nasza skuteczność edukacyjna i wychowawcza wzrośnie.

mgr Bartosz M. Radtke

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna „TĘCZA” w Sopocie

Instytut Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego

Psychologiczne pułapki w pracy nauczyciela

Dlaczego praca nauczyciela postrzegana jest jako trudna? Dwa miesiące letnich wakacji, ferie zimowe, osiemnaście godzin pracy w tygodniu... A jednak. Okazuje się, że wykonywanie zawodu nauczyciela niesie za sobą szereg trudności. Praca w stałej presji czasu, nieprzewidywalność sytuacji dnia codziennego, ciągle zmieniające się zasady, kolejne pomysły na reformę polskiej oświaty – wprowadzane w oderwaniu od szkolnych realiów - osobliwy system motywacyjny, który zmusza nauczycieli do nieustannej konfrontacji rosnących wymagań zawodowych z kuriozalnie nieadekwatnym wynagrodzeniem. Sytuacja, w której młody nauczyciel, absolwent wyższej uczelni, zarabia kilkakrotnie mniej niż pracownik fizyczny, z całą pewnością nie nastraja pozytywnie. Jednak to tylko jedna strona nauczycielskiego medalu. Druga jego strona, niemniej przynębiająca, to warunki pracy. Dawno już minęły czasy, w których nauczyciel, uzbrojony w przynależny mu z racji wykonywanego zawodu autorytet, stawał przed klasą i wygłaszał treści, które jego uczniowie zmuszeni byli przyswoić. Taki „akademicki” sposób nauczania nie ma w tej chwili najmniejszej nawet racji bytu. Pracę współczesnego pedagoga zdecydowanie trafniej opisać można, jako zintensyfikowane działania w warunkach bojowych. Trudności, jakie napotykają dziś nauczyciele, wymagają od nich nowych metod pracy, oryginalnych i twórczych rozwiązań, pomysłowości połączonej z elastycznością. Współcześnie miarą wartości nauczyciela przestaje być wyłącznie to, czy jest doskonałym fizykiem czy polonistą. Dziś dobry nauczyciel, to nauczyciel skuteczny; to specjalista, który „radzi sobie” z klasą. To fachowiec, który potrafi okiełznać uczniów i przekazać im wiedzę oraz nowe umiejętności w sposób atrakcyjny i co bardzo ważne - w sposób uwzględniający ich potrzeby i możliwości.

I tu pojawia się pytanie? Czy polski system szkolnictwa wyższego kształci takich właśnie nauczycieli? Czy bogata, wysycona faktami wiedza kierunkowa to rzeczywiście to, czego od nauczycieli oczekuje polska szkoła? Co z niezbędnymi do pracy z ludźmi umiejętnościami interpersonalnymi? Co z wiedzą dotyczącą psychologicznych mechanizmów rządzących zachowaniem człowieka? Co z kompetencjami umożliwiającymi kierowanie zachowaniem uczniów? Co z wiedzą pozwalającą na radzenie sobie w sytuacjach kryzysowych?

Wiedza i umiejętności psychologiczne w pracy nauczyciela okazują się niezwykle przydatne nie tylko w kontekście „radzenia sobie” z klasą czy w pracy z uczniem sprawiającym trudności. Teren, po którym porusza się każdy pedagog, naszpikowany jest wieloma psychologicznymi „pułapkami”. Dobrym przykładem tego typu „pułapki” jest z całą pewnością ocenianie, a właściwie wpływ schematów poznawczych na formułowanie ocen. Psycholodzy od dawna przyglądają się mechanizmom rządzącym procesem oceniania. Laugier i Weinberg postanowili zbadać, jak bardzo oceny szkolne nasycone są czynnikami powodującymi ich subiektywizm (por. Tyszka, 1999). Badacze przekazali te same wypracowania z języka angielskiego do niezależnej oceny sześciu różnym nauczycielom. Każdy z pedagogów oceniał powierzone mu wypracowania samodzielnie. Po zebraniu ocen od każdego z nauczycieli okazało się, że żadne wypracowanie nie otrzymało tej samej oceny od wszystkich oceniających! Maksymalne zróżnicowanie wyników na dwudziestostopniowej skali wyniosło aż trzynaście punktów! Efekt ten znalazł potwierdzenie w wielu prowadzonych później badaniach. Do równie ciekawych spostrzeżeń prowadzi eksperyment prof. Krystyny Skarżyskiej (1981). Osobami badanymi w tym eksperymencie były studentki pedagogiki. Połowa z nich uczyła ucznia, którego przedstawiono im jako zdolnego, połowa – rzekomo niezdolnego. W rzeczywistości rolę ucznia pełniła we wszystkich przypadkach ta sama osoba, która zachowywała się zawsze według tego samego, ściśle określonego schematu.

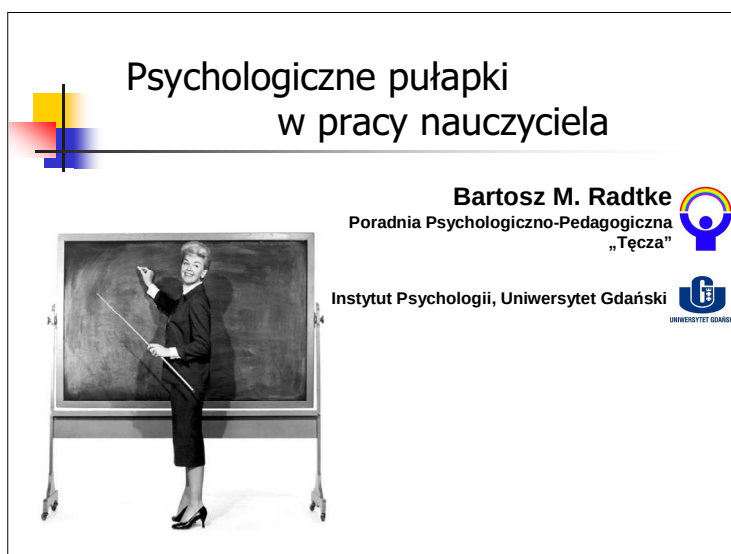
Wyniki tego eksperymentu są uderzające. Okazało się, że uczeń przedstawiony na początku badania jako „zdolny” był spostrzegany jako bardziej sympatyczny niż uczeń „niezdolny”. Ocena wyników osiągniętych przez ucznia „zdolnego” była zazwyczaj zawyżana, a ucznia „niezdolnego” zaniżana. Nauczyciel w inny sposób odnosił się do ucznia „zdolnego”, a w inny do ucznia „niezdolnego”. Uczeń „zdolny” częściej niż „niezdolny” otrzymywał komentarz do otrzymanej oceny.

Za taki stan rzeczy w dużej mierze odpowiada wpływ stereotypów i schematów poznawczych na nasze funkcjonowanie poznawcze. Stereotyp to uogólniona reprezentacja grupy osób wyodrębnionej z uwagi na jakąś łatwo zauważalną cechę, określającą społeczną tożsamość członków danej grupy. Ten rodzaj schematu jest zwykle nadmiernie uproszczony, silnie wysycony wartościowaniem, niepodatny na zmiany pod wpływem nowych informacji i nadogólny – towarzyszy mu ukryte założenie, że wszyscy członkowie grupy są tacy sami. Stereotypy i idące za nimi uprzedzenia są ubocznym skutkiem skądinąd normalnego funkcjonowania ludzkiego umysłu – podziału innych osób na kategorie. Dzięki temu udaje nam się funkcjonować w otaczającej nas rzeczywistości oszczędzając przy okazji tak cenne dla nas zasoby poznawcze. Kolokwialnie mówiąc, nie musimy każdej nowo napotkanej osoby „uczyć się” od nowa. Do sformułowania osądu możemy wykorzystać wcześniej zgromadzoną już wiedzę o rodzajach ludzkich. Stereotypy i schematy poznawcze sprawiają, że nawet wówczas,

gdy informacje, które uzyskujemy na temat danej osoby, są niekompletne – jesteśmy w stanie sformułować jej ocenę. W takiej bowiem sytuacji jesteśmy w stanie uzupełnić braki informacyjne o takie elementy, które wynikają ze stereotypowego obrazu danej osoby. Poszczególne cechy są w naszym umyśle zorganizowane na zasadzie związków skojarzeniowych. Pewne cechy są skojarzone z innymi, dzięki czemu na podstawie faktycznie zaobserwowanych cech skłonni jesteśmy wnioskować o innych (zwykle współwystępujących) właściwościach danego człowieka. Tu pojawia się jednak ryzyko błędnej oceny. Mechanizm działania stereotypów, ich wpływu na formułowane przez nas oceny z jednej strony ułatwia nam życie (oszczędzając cennego czasu i zasobów), z drugiej zaś sprawia, że formułowane przez nas oceny są znacznie uproszczone i co za tym idzie niekiedy dość istotnie rozmiągają się z rzeczywistością.

Wpływ stereotypów na proces formułowania ocen nie jest niezmienny. Rola schematów poznawczych w podejmowanych przez nas decyzjach związanych z oceną innych osób rośnie, gdy osąd formułowany jest w pośpiechu, zaś sam schemat był niedawno używany. Sytuacja, w której ocena formułowana jest w pośpiechu jest szczególnie częsta w polskich szkołach.

Oczywiście, ocenianie i wpływ schematów poznawczych na ocenianie to tylko jeden z przykładów psychologicznych pułapek w pracy nauczyciela. Większość tego typu pułapek działa dopóty, dopóki nie uświadomimy sobie ich istnienia lub też nauczymy się neutralizować ich wpływ. Czy warto? Myślę, że odpowiedź nasuwa się sama.

Dlaczego praca nauczyciela jest taka trudna?

- praca z ludźmi,
- praca w presji czasu,
- nieprzewidywalność sytuacji dnia codziennego,
- nieustannie zmieniające się „zasady gry” (nowe rozporządzenia, reformy, innowacje, programy, itd.),
- ... i brak możliwości wpływania na nie,
- nieskuteczny system motywacyjny,
- brak lub niewystarczające wsparcie psychologiczne,

Pułapki, w które wpadamy najczęściej:

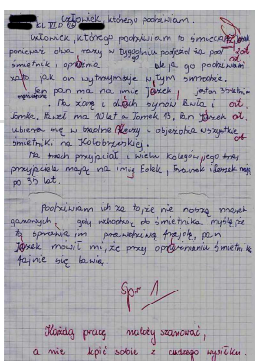
1. Pułapki oceniania
2. Samospełniające się proroctwa
3. Wypalenie zawodowe

Jak oceniamy?

Laugier i Weinberg przekazali te same wypracowania z języka angielskiego do niezależnej oceny sześciu różnym nauczycielom.

Na 20-stopniowej skali ocen skrajne zróżnicowanie wyniosło aż 13 punktów!

ŻADNE wypracowanie nie otrzymało tej samej oceny od wszystkich oceniających !!!

Tyska, 1999

Eksperyment Krystyny Skarżyńskiej

Jak wiadomości o zdolnościach ucznia wpływają na czynności nauczyciela?

Osobami badanymi w tym eksperymencie były studentki pedagogiki. Połowa z nich uczyła ucznia rzekomo zdolnego, połowa – rzekomo niezdolnego.

W rzeczywistości rolę ucznia pełniła we wszystkich przypadkach ta sama osoba (pomocnik eksperymentatora), która zachowywała się zawsze według tego samego schematu.

Okazało się, że uczeń przedstawiony na początku badania jako „zdolny” był spostrzegany jako SYMPATYCZNIEJSZY niż uczeń „niezdolny”. Ocena wyników osiągniętych przez ucznia „zdolnego” była zazwyczaj ZAWYŻANA, a ucznia „niezdolnego” ZANIŻANA. Uczniowie „zdolni” otrzymywali CZĘŚCIEJ i WYŻSZE nagrody niż uczniowie „niezdolni”. Nauczyciel w inny sposób odnosił się do ucznia „zdolnego” a w inny do ucznia „niezdolnego”. Uczeń „zdolny” częściej niż „niezdolny” otrzymywał komentarz do otrzymanej oceny.

Hipoteza ukierunkowanego rozwijania wrażenia:

Informacje otrzymane jako pierwsze dostarczają kontekstu informacyjnego dla danych uzyskanych w dalszej kolejności.

1. Marysia jest grzeczną i miłą uczennicą. (+)

2. Marysia napisała ładne wypracowanie.

Najwyraźniej jest uzdolniona humanistycznie. (+)

3. Marysia nie odrobiła zadania domowego. (?)

Jest niesumieinną
uczennicą.

(-)

Najwyraźniej zapomniała o
zadaniu. Przecież nawet
najlepszym się zdarza.

(+)

Ludzie aktywnie unikają sprzeczności w obrębie wyznawanych przekonań na temat tej samej osoby, jeśli są one sprzeczne z tymi, w które uwierzyli.

6 września

20 października

**ZMIEN
INTERPRETACJĘ !**

Janek ciągle rozmawia i przeszkadza na lekcji. Poza tym, nie odrobił zadania domowego. Janek jest złym uczniem.

Janek napisał świetne wypracowanie

Na pewno spisał pracę od kolegi z innej klasy. Janek jest złym uczniem i na dodatek oszukuje!

-

**UWAGA !!!
ROZBIEŻNOŚĆ !**

+

-

!

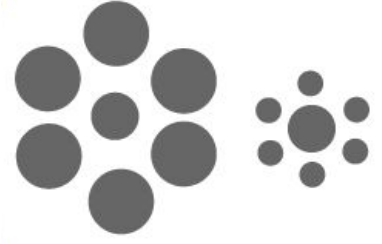

„Jan jest osobą raczej nietowarzyską.”

- zwykle trzyma się na uboczu,
- nie przyjmuje zaproszeń na imieniny,
- jest osobą smutną,
- pesymistyczną,
- pozbawioną poczucia humoru
- nielubianą,

EFEKT KONTRASTU

Kiedy rośnie rola schematów w ocenianiu?

- 1) Schemat jest mało skomplikowany wewnętrznie.
Zawarte w nim treści są jednoznacznie pozytywne lub negatywne.
- 2) Sąd wydawany jest w pośpiechu.
Ocenianie schematopochodne pochłania mniej czasu.
- 3) Losy osoby formułującej ocenę **NIE ZALEŻĄ** od osoby ocenianej.
Można więc sobie pozwolić na pomyłki w ocenie i niewielka jest motywacja do dokładności.
- 4) Dany schemat był niedawno używany.
Wysoka dostępność pamięciowa i duże prawdopodobieństwo ponownego użycia

Schematy poznawcze (stereotypy) są ubocznym skutkiem skądinąd normalnego funkcjonowania ludzkiego umysłu – podziału innych osób na KATEGORIE, dzięki czemu:

- ☐nie trzeba każdej osoby „uczyć się” od nowa i oddzielnie,
- ☐można wykorzystać zgromadzoną już wiedzę o rodzajach ludzkich,
- ☐można wyjść poza dostarczone informacje (wnioskować o brakujących danych, przewidywać, planować),
- ☐można automatycznie przetwarzać informacje o innym człowieku oszczędzając czas i zasoby umysłowe („automatyczny pilot”).

Czy istnieje lepsze wyjście?

Skuteczną strategią unikania uproszczonych, stereotypowych uogólnień może stanowić nastawienie na uwaganość.

Uwaga

Uważność sprzyja aktywnemu dokonywaniu rozróżnień oraz analizie adekwatnej do kontekstu, eliminującej sztywne, czy ogólne wzorce myślenia. Uważna osoba tworzy zindywidualizowane spostrzeżenia na temat innych, potrafi dostrzec niepowtarzalne cechy każdego człowieka.

Poza tym: zwracamy większą uwagę na różnice niż na podobieństwa.

*Nie zawsze jest tak,
jak na to wygląda.*

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna
„Tęcza”

ul. Polanki 124, Gdańsk Oliwa
www.olpi.gda.pl

Dziękuję za uwagę.

mgr Dariusz Okrzesik
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Sopocie

A może do poradni psychologiczno-pedagogicznej?

Zadania poradni

Do zadań poradni zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 11 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. z 2003 , Nr 5, poz.46)* należy w szczególności: wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży, efektywności uczenia się, nabywania i rozwijania umiejętności negocjacyjnego rozwiązywania konfliktów i problemów oraz innych umiejętności z zakresu komunikacji społecznej; profilaktyka uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży, udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom i młodzieży z grup ryzyka; terapia zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych; pomoc uczniom w dokonywaniu wyboru kierunku kształcenia, zawodu i planowaniu kariery zawodowej; prowadzenie edukacji prozdrowotnej wśród uczniów, rodziców i nauczycieli; pomoc rodzicom i nauczycielom w diagnozowaniu i rozwijaniu potencjalnych możliwości oraz mocnych stron uczniów; wspomaganie wychowawczej i edukacyjnej funkcji rodziny; wspomaganie wychowawczej i edukacyjnej funkcji szkoły.

Propozycje - formy pracy poradni (także dla nauczycieli)

- 1) diagnoza
- 2) konsultacja
- 3) terapia
- 4) psychoedukacja
- 5) rehabilitacja
- 6) doradztwo
- 7) mediacja
- 8) interwencje w środowisku ucznia
- 9) działalność profilaktyczna
- 10) działalność informacyjna

Pracownicy Poradni w Sopocie udzielają pomocy uczniom, ich rodzicom i nauczycielom przedszkoli, szkół i placówek mających siedzibę na terenie działania poradni tj. na terenie miasta Sopotu.

Poradnia udziela także pomocy dzieciom nie uczęszczającym do szkoły (przedszkola) oraz ich rodzicom, jeśli dziecko mieszka na terenie Sopotu.

Na podstawie porozumienia, zawartego pomiędzy organami prowadzącymi poradnie, poradnia może udzielać pomocy uczniom, ich rodzicom i nauczycielom przedszkoli, szkół i placówek nie mających siedziby na terenie działania poradni oraz nie zamieszkałych na terenie działania poradni dzieciom, które nie uczęszczają do szkoły (przedszkola) i ich rodzicom.

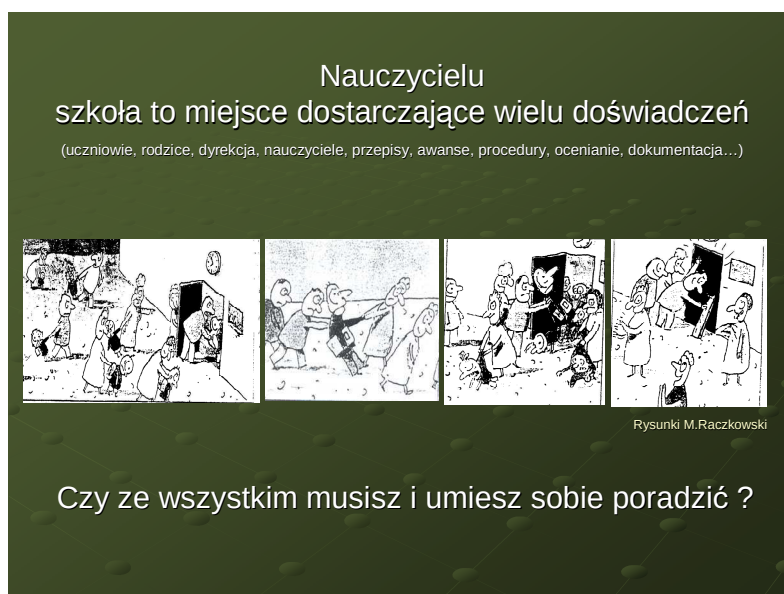
Zgodnie ze statutem Poradni oraz ze zróżnicowanymi potrzebami środowiska oferujemy usługi diagnostyczne, doradcze, profilaktyczne oraz terapeutyczne. Korzystanie z pomocy udzielanej przez Poradnię jest nieodpłatne.

Propozycje kierowane do dzieci:

- badania diagnostyczne (psychologiczne, pedagogiczne, logopedyczne),
- konsultacje lekarza psychiatry,
- konsultacje i porady psychologiczne, pedagogiczne i logopedyczne,
- terapia psychologiczna,
- terapia pedagogiczna i reedukacja (indywidualna i grupowa),
- terapia logopedyczna,
- zajęcia metodą Kinezylogii Edukacyjnej Paula Dennisona,
- zajęcia metodą Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne,
- zajęcia relaksacyjne,
- konsultacje dla niedowidzących i niewidomych,
- rozmowy z dziećmi przeżywającymi trudności i ich opiekunami.

Propozycje dla młodzieży:

- badania diagnostyczne (psychologiczne, pedagogiczne, logopedyczne),
- konsultacje indywidualne (trudności życiowe, rodzinne i szkolne),
- punkt informacji zawodowej, doradztwo w zakresie preferencji zawodowych dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych,
- warsztaty dla szkół podstawowych (m.in. efektywne uczenie się, komunikowanie się i współpraca),
- warsztaty dla uczniów kończących gimnazjum i liceum (m.in. ćwiczenie autoprezentacji, radzenie sobie w sytuacjach trudnych, wybór szkoły, uczelni),
- praca z klasami (m.in. warsztaty integracyjne, profilaktyka uzależnień, myślenie twórcze...),
- zajęcia relaksacyjne i „antystresowe” z elementami tańca,
- konsultacje logopedyczne dla młodzieży.

Propozycje dla nauczycieli:

- konsultacje indywidualne, pomoc w rozwiązywaniu problemów psychologicznych i wychowawczych na terenie Poradni i sopockich placówek oświatowych,
- grupa „wsparcia” dla pedagogów szkolnych,
- zajęcia i warsztaty tematyczne dla nauczycieli i Rad Pedagogicznych zgodnie z zapotrzebowaniem,
- punkt konsultacyjny dla nauczycieli pracujących z uczniami niepełnosprawnymi i z chorobami przewlekłymi.

Propozycje dla rodziców:

- konsultacje indywidualne i rodzinne w sytuacjach kryzysowych oraz związane z wychowaniem dzieci,
- konsultacje i porady w sprawie adopcji i rodzin zastępczych,

- konsultacje dla rodziców dzieci zdolnych,
- konsultacje dla rodziców dzieci z trudnościami w czytaniu i pisaniu,
- szkoła dla rodziców małych dzieci (6-14 rok życia),
- szkoła dla rodziców nastolatków,
- grupa rozwoju osobistego dla młodych kobiet (16-25 rok życia),
- grupy edukacyjno-rozwojowe dla Matek (rozwiązywanie problemów psychologicznych),
- punkt konsultacyjny dla rodziców dzieci niepełnosprawnych i z chorobami przewlekłymi,
- spotkania z rodzicami indywidualne i grupowe (w Poradni i poza Poradnią) - wg potrzeb.

mgr Zdzisława Woźniak-Lipińska
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku - miejscem wsparcia dla nauczyciela

Spotkanie z nauczycielami podczas V konferencji metodycznej w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Gdańsku jest okazją do zaprezentowania zasobów i oferty bibliotecznej skierowanej do pomorskich nauczycieli.

Aż trudno uwierzyć, że PBW w Gdańsku, wraz ze swoimi 13 filiami rozlokowanymi w całym województwie pomorskim, istnieje już 61 lat. W ubiegłym roku obchodzono uroczysty jubileusz 60-lecia pracy na rzecz edukacji pomorskiej. Trudno streścić bogactwo działań wynikających z tak długiej tradycji, ale warto się przyjrzeć tym najbardziej aktualnym.

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku służy przede wszystkim potrzebom nauczycieli, studentów kierunków pedagogicznych, słuchaczy placówek kształcenia nauczycieli, uczniów klas maturalnych oraz wszystkich osób zainteresowanych edukacją (rodziców, opiekunów, wychowawców, terapeutów). Aby ułatwić nauczycielom przygotowywanie się do zajęć dydaktycznych oraz wspomóc nieustanny proces samokształcenia i doskonalenia posiadanych umiejętności, pracownicy PBW dbają o atrakcyjność zbiorów bibliotecznych. Pozyskują dla swoich odbiorców najbardziej aktualne wydawnictwa z wielu dziedzin, poszukują form wydawniczych przyjaznych współczesnej dydaktyce oraz odnajdują dzieła klasyczne na współczesnych nośnikach. Nie zapominając jednocześnie o tym, aby bezcenne źródła historyczne i trudno

osiągalne egzemplarze również znalazły swoje miejsce w gdańskiej bibliotece. W ten sposób Wydziały Wypożyczalni, Czytelni i Zbiorów Specjalnych służą pełną ofertą: bogatymi zbiorami oraz pomocą świetnie wykwalifikowanej kadry.

Formą wsparcia nauczycieli są jednak nie tylko zasoby PBW w Gdańsku, lecz również cykliczne spotkania doskonalące warsztat pracy pedagogicznej. Należy

w tym miejscu wymienić sesje metodyczne, które do tej pory umożliwiały spotkania w nieco innym gronie. Jakkolwiek propozycja tematów corocznych, jesiennych spotkań

nauczycielskich wychodziła od samych nauczycieli, to wcześniejsze zagadnienia pozostawały głównie w kręgu zainteresowania nauczycieli bibliotekarzy.

Uwagę skupiono w pierwszej kolejności na edukacji czytelniczej i medialnej - najbliższej bibliotekom szkolnym i pedagogicznym. II sesja metodyczna poświęcona była takim trudnościom jak dysleksja i dysortografia. Po trudnościach w nauce nauczyciele zaproponowali temat pracy z uczniami o wybitnych zdolnościach. Po czym nastąpił powrót do źródeł i uwagę skupiono ponownie na funkcjach bibliotek szkolnych i pedagogicznych. Wiele miejsca poświęcono znaczeniu biblioterapii w procesie wychowawczym. W tym miejscu koniecznie trzeba wspomnieć o istniejącym od kilku lat w PBW w Gdańsku Ośrodku Biblioterapeutycznym, w którym organizowane są kursy biblioterapii dla zainteresowanych nauczycieli (i nie tylko). W ramach kursu uczestnicy biorą udział w wykładach i warsztatach, które mogą okazać się pomocne w pracy z podopiecznymi, ale przynoszą również mnóstwo radości i satysfakcji wszystkim uczestnikom.

Wracając do spotkań podczas konferencji metodycznych, warto zwrócić uwagę, iż temat bieżącego spotkania, na którym udało się zgromadzić chyba najszersze dziedzinowo grono pedagogów, opiekunów i terapeutów z terenu całego województwa pomorskiego, uczestnicy zaproponowali rok wcześniej w ankietach dołączonych do materiałów konferencyjnych. Okazało się, że życzeniem środowiska oświatowego jest rozmowa o problemach zawodowych. Organizatorzy i tym razem wyszli naprzeciw oczekiwaniom ankietowanych osób. Oczywiście, podobne spotkania w licznym gronie są najbardziej spektakularne, ale codzienna praca w bibliotece pedagogicznej jest zawsze skoncentrowana wokół zagadnień pedagogicznych, psychologicznych i wielu innych związanych z edukacją.

Równie ważna, jak pomoc merytoryczna i dokumentacyjna jest pomoc techniczna, świadczona przez bibliotekarzy. Nauczyciele coraz chętniej w procesie

dydaktycznym sięgają po nowoczesne narzędzia i technologie. Z myślą o takich użytkownikach od dnia 26 stycznia 2006 r. w PBW funkcjonuje Internetowe Centrum Informacji Multimedialnej. Jego powstanie jest efektem realizacji projektu Ministerstwa Edukacji i Nauki „Internetowe Centra Informacji Multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych” (ICIM), współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. To miejsce spokojnej pracy dla osób, które tradycyjną informację lubią uzupełnić o źródła zamieszczone w sieci, a jednocześnie nieoceniona pomoc dla tych nauczycieli, którzy nie mają dostępu do komputera lub Internetu w domu oraz oczekują pomocy wykwalifikowanego bibliotekarza. Jak wiadomo, błędzenie w gąszczu informacji nie jest rzeczą łatwą. Pracownicy PBW w Gdańsku chętnie pomagają użytkownikom w zdobyciu potrzebnych źródeł wiedzy.

W ICIM można przeprowadzać zajęcia na bazie programów multimedialnych. Pracownicy PBW sami chętnie korzystają z tej możliwości. Nie boją się nowych wyzwań edukacyjnych. Zapraszają uczniów i nauczycieli na różnego rodzaju zajęcia do biblioteki, gwarantując atrakcyjną formułę spotkań. Jako że Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku dysponuje nieustannie doskonalącą się kadrą oraz bogatym zapleczem

środków dydaktycznych, w przyjaznej przestrzeni biblioteki uczniowie nie będą się nudzić. Na pewno zainteresują ich zajęcia z edukacji regionalnej, ponieważ w PBW wiele uwagi poświęca się kulturze naszego regionu. W Regionalnej Izbie Edukacyjnej można sprawdzić wiedzę uczniów, bądź przybliżyć im nieznanne obszary nauki w intrygującej aranżacji wnętrza dawnej izby kaszubskiej. udzi

ona podziw nie tylko najmłodszych użytkowników biblioteki i z pewnością nie jest wnętrzem typowym dla innych placówek oświatowych. Nauczyciele są zachęceni do prowadzenia w Izbie zajęć według własnych scenariuszy, ale zawsze mogą liczyć na pomoc doświadczonych pracowników PBW w Gdańsku.

Niecodzienne atrakcje czekają także na osoby odwiedzające Muzeum Oświaty Pomorskiej, w którym można się przenieść do dawnej ławy szkolnej, poznać dzieje polskiej edukacji, bądź wziąć udział w fascynujących - w dobie maszyn cyfrowych - lekcjach kaligrafii. Popularnością wciąż cieszą się zajęcia z edukacji europejskiej, a biblioteka – ze swoimi bogatymi i różnorodnymi zbiorami – jest świetnym miejscem poznawania historii i kultury państw zjednoczonej Europy.

Nauczyciele bibliotekarze PBW w Gdańsku czynnie zajmują się także promocją czytelnictwa wśród najmłodszych. Od 2005 r. w bibliotece działa bowiem Akademia Czytania Bajek. Dzieci i młodzież chętnie biorą udział w ciekawych i zabawnych zajęciach, których celem jest zarażanie uczniów miłością do książek. Oczywiście, jest w tych działaniach interes własny bibliotekarzy, którzy w taki sposób wychowują przyszłych czytelników i użytkowników bibliotek. Zajęciom patronuje *Fundacja ABCXXI - Cała Polska czyta dzieciom*. Kierując się zaleceniami Fundacji, bibliotekarze próbują wypracować swój własny, niepowtarzalny sposób pracy z młodym odbiorcą oraz kształtować nowoczesny wizerunek biblioteki. Pracownicy PBW dbają, by wrażenia po kontakcie dziecka ze słowem czytanim budziły jak najpiękniejsze emocje. Na zajęcia w Akademii trafiają również grupy z dziećmi o specyficznych potrzebach edukacyjnych, dlatego nauczyciele bibliotekarze nieustannie pogłębiają wiedzę metodyczną i psychologiczną. W miarę możliwości wychodzą „na zewnątrz” instytucji i zajęcia Akademii Czytania Bajek prezentują poza biblioteką, aby idea fascynacji książką sięgała jak najdalej. To dobra alternatywa dla osób, które ze względu na ograniczenia fizyczne (na przykład w grupach integracyjnych) mają problem z dotarciem do PBW w Gdańsku.

Zainteresowania dydaktyczne nauczyciele bibliotekarze PBW rozszerzają niemal z roku na rok. Od 2005 r. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku uczestniczy w kolejnych edycjach ogólnopolskiego konkursu "Wielkie Malowanie Ortografii", a tym samym propaguje ideę kolorowej ortografii. Jak się okazuje, ortografia potrafi być przyjemnością tak dla uczniów, jak i nauczycieli.

12 października 2005 r. zainaugurowano działalność *Biblioteki Ortofrajdy* w Wydziale Zbiorów Audiowizualnych Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku, dzięki czemu opiekunowie nie muszą się sami borykać z problemem dysfunkcji językowych dzieci i młodzieży. W bibliotece znajdują materiały audiowizualne na różnych nośnikach,

przeznaczone do pracy z dziećmi dysfunkcyjnymi językowo (np. dysleksją), „książki mówione” i inne środki wspomagające naukę poprawnego czytania i pisania.

Kolejną formą pomocy nauczycielom, uczniom i opiekunom są spotkania i warsztaty, organizowane w bibliotece pedagogicznej. Od 2003 roku, czyli już pięciokrotnie, PBW w Gdańsku otwierała swoje podwoje, zapraszając do uczestnictwa w imprezach Bałtyckiego Festiwalu Nauki. W tym czasie przygotowano kilkanaście imprez, podczas których – w ramach zajęć

i wykładów otwartych – nauczyciele wraz ze swoimi podopiecznymi brali udział w interesujących spotkaniach na temat kultury gdańskiej, dziejów piśmiennictwa i książki, szeroko pojętego regionalizmu, wspomnianej już Kolorowej Ortografii, biblioterapii, arteterapii, muzykoterapii lub działalności lokalnych grup artystycznych.

Pracownicy PBW chętnie współpracują z innymi przedstawicielami placówek oświatowych, wymieniając informacje i doświadczenia. Nie raz goszczono w bibliotece nauczycieli bądź artystów z Polski, Niemiec, Litwy.

Dla zainteresowanych osób są organizowane spotkania w bardziej kameralnym gronie: spotkania autorskie, szkolenia, wykłady i inne. Wszyscy odbiorcy są zapraszani do odwiedzania wystaw organizowanych na terenie biblioteki. Ekspozycje wydawnictw lub prezentacje dokonań artystycznych są okazją poznawania zasobów PBW w Gdańsku (ukrytych zazwyczaj

w przepastnych magazynach książek i czasopism), urozmaicania zajęć dydaktycznych oraz przybliżania uczniom mniej znanych zagadnień, czy prezentowania twórczości ich rówieśników. Niezwykle ważnym elementem działalności wystawienniczej PBW w Gdańsku jest promowanie wśród użytkowników biblioteki dokonań artystycznych dzieci i dorosłych w pełni sprawnych oraz niepełnosprawnych. Nauczyciele bibliotekarze PBW są otwarci na współpracę z innymi pracownikami oświaty, w tym oczywiście placówek kształcenia specjalnego.

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku istnieje dla nauczycieli i bez swoich wiernych użytkowników, odbiorców lub – jak sugeruje współczesna terminologia bibliotekoznawcza – klientów, biblioteka nie będzie egzystować. Dlatego wszelkie uwagi i propozycje, które mogą czynić bibliotekę bardziej przyjazną nauczycielom, nie pozostaną bez echa.

*mgr Wojciech Książek
mgr Barbara Markiewicz
Sekcja Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” Regionu Gdańskiego*

Nauczycielu nie jesteś sam. Przełam milczenie

Rządowy program poprawy stanu bezpieczeństwa w szkołach i placówkach „Zero tolerancji dla przemocy w szkole” został przyjęty Uchwałą Nr 28/2007 Rady Ministrów z dnia 6 marca 2007 roku. Zrealizowane w ramach programu działania nie wyeliminowały z rzeczywistości szkolnej zachowań problemowych dzieci i młodzieży. Istnieje wiele źródeł tego stanu rzeczy, podobnie jak istnieje wiele źródeł samej agresji.

Cele programu:

1. Zmniejszenie skali zjawiska agresji i przemocy rówieśniczej w szkołach i placówkach systemu oświaty.
2. Poprawa skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec uczniów będących sprawcami przemocy rówieśniczej.
3. Zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w środowisku nauczania i wychowania i zwiększenie dostępności i skuteczności udzielanej pomocy.
4. Ograniczenie skali występowania innych zjawisk patologicznych (narkomania, alkohol...).
5. Korekta aktualnych rozwiązań legislacyjnych i społecznych tworzących warunki dla działalności profilaktycznej i wychowawczej szkół i placówek.

Adresaci programu: uczniowie szkół i wychowankowie, w tym ofiary przemocy, sprawcy i świadkowie przemocy, dyrektorzy, nauczyciele i pracownicy administracyjni szkół i placówek, rodzice uczniów i wychowanków.¹

Telefon zaufania dla nauczycieli

Sekcja Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” Regionu Gdańskiego uruchomiła specjalny numer telefonu zaufania dla nauczycieli. Mogą z niego korzystać trójmiejscy nauczyciele, dyrektorzy, a także rodzice i uczniowie, którzy chcą przekazać informacje o przypadkach przemocy w szkołach oraz prób ich tuszowania. Osoby dzwoniące mają zapewnioną pełną anonimowość. Oświatowa „S” chce w ten sposób nie tylko pomagać nauczycielom, ale także zmienić nastawienie niektórych urzędów państwowych wobec problemów przemocy w szkole. Jako podstawę swoich działań związkowcy przyjęli zasadę

¹ Materiał redakcyjny przygotowany na podstawie wystąpienia W. Książka i B. Markiewicz pt. „Nauczycielu nie jesteś sam. Przełam milczenie”, w czasie V sesji metodycznej „Nauczycielu! – nie musisz być sam. Formy wsparcia nauczyciela w pracy pedagogicznej”, która odbyła się w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Gdańsku 7 listopada 2007 r.

„Zero tolerancji wobec przemocy”. Zrobimy wszystko, aby nauczyciel, dyrektor nie był sam w podejmowaniu ryzyka w rozwiązywaniu spraw wychowawczych, a tym bardziej w sytuacji naruszania jego godności osobistej – czytamy w komunikacie gdańskiej Sekcji Oświaty i Wychowania. Numer telefonu zaufania dla trójmiejskich nauczycieli: 305 71 72.²

² Informację nt. telefonu zaufania zaczerpnięto ze strony internetowej: Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” [online]. [dostęp: 12 kwietnia 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://www.solidarnosc.org.pl/news/2004/lut/030_04.htm

mgr Monika Kończyk

Sekcja Krajowa Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”

Stres w pracy nauczyciela – projekt europejski Solidarności Oświatowej

Dnia 21 listopada 2006 r. Europejska Komisja zaakceptowała do realizacji projekt międzynarodowy, w którym uczestniczy, jako partner, SKOiW NSZZ „Solidarność”, reprezentowana przez przewodniczącego Stefana Kubowicza.

Temat projektu:

„Pogłębienie wiedzy na temat stresu związanego z pracą nauczyciela oraz pomoc skierowana do wszystkich organizacji członkowskich ETUCE w trakcie wprowadzania autonomicznego modelu porozumienia dotyczącego stresu wywołanego przez pracę”.

Stres związany z pracą został zidentyfikowany na szczeblu międzynarodowym, europejskim oraz krajowym, jako problem zarówno pracowników jak i pracodawców. Z pewnością nauczyciele są jednymi z najbardziej narażonymi na stres, to zagadnienie wymaga dalszej uwagi w działaniach związanych z sektorem edukacyjnym. Wzrastające obciążenie nauczycieli pracą oraz brak poczucia stabilności zatrudniania i bezpieczeństwa to, jak stwierdzono w kilku państwach europejskich, dwa główne czynniki wpływające na podwyższenie ryzyka zachorowań na choroby związane ze stresem. Innymi czynnikami, które mogą być brane pod uwagę jeżeli chodzi o choroby związane ze stresem wśród nauczycieli to:

- rozczarowanie i frustracja,
- aspekty socjalno-ekonomiczne,
- środowisko szkolne,
- brak poszanowania (uznania) społecznego oraz aspekty organizacyjne administracji szkolnej.

Główne założenia projektu:

Głównym celem projektu jest pogłębienie wiedzy oraz wymiana informacji i sprawdzonych doświadczeń dotyczących stresu związanego z pracą nauczyciela.

W szczególności projekt będzie zawierał następujące priorytety:

1. Ocena i pogłębienie wiedzy związków zawodowych dotyczącej czynników wywołujących stres u nauczycieli i jego skutków oraz metod przewyżczania tego zjawiska.
2. Promowanie poszerzenia rozwoju powiązań gospodarki z zagadnieniem stresu

w pracy z punktu widzenia sektora oświatowego.

3. Ocena UNICE/UEAPME-CEEP ramowego programu porozumienia dotyczącego stresu związanego z pracą nauczyciela z punktu widzenia nauczyciela.

4. Pomoc dla organizacji członkowskich ETUCE przy wprowadzaniu oraz monitorowaniu realizacji UNICE/UEAPME-CEEP ramowego programu porozumienia dotyczącego stresu związanego z pracą nauczyciela.

Kraje i organizacje uczestniczące w projekcie:

- Szwecja, the Swedish Teachers' Union / Lärarförbundet,
- Niemcy, Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft, GEW,
- Portugalia, Federação Nacional dos Sindicatos da Educação, FNE,
- Słowenia, the Education and Science Trade Union of Slovenia, ESTUS,
- Malta, the Malta Union of Teachers, MUT,
- Polska, SKOiW NSZZ „Solidarność”.

Oczekiwane rezultaty i produkty m.in.:

1. Raport dotyczący rezultatów ankiety na temat stresu związanego z pracą nauczyciela (40 stron).
2. Rozpowszechnienie Autonomicznego Ramowego Programu Porozumienia w sieci ETUCE.
3. Wersja robocza Programu Działań dotyczących związków zawodowych w zakresie efektywnego reprezentowania interesów nauczycieli narażonych na stres.
4. Wydanie broszury na temat Ramowego Porozumienia dotyczącego stresu związanego z pracą wraz z objaśnieniami ETUCE. Broszura będzie zawierała ocenę z punktu widzenia nauczyciela Ramowego Porozumienia (około 20 stron).

I spotkanie komitetu sterującego w Brukseli dnia 25 stycznia 2007 roku

W spotkaniu uczestniczyli:

- Anders Eklund, Lärarförbundet, Szwecja,
- Monika Kończyk, SKOiW „Solidarność”, Polska,
- Anne Center, GEW, Niemcy,
- Sandi Modrijan, ESTUS, Słowenia,
- Joseph P. De Giovanni, MUT, Malta,
- Henryk Billehoj, DLF, Dania,
- Martin Romer, Sekretarz Generalny, ETUCE, Belgia,
- Amanda Moller Lutzhoft, ETUCE, Belgia,

- Elena Jenaro, Asystent projektu, ETUCE, Belgia,
- Iva Obretenova, Asystent profesjonalny, ETUCE , Belgia.

Na początku spotkania Martin Romer przedstawił plan działań związanych z projektem. Celem projektu jest opracowanie europejskiego porozumienia dotyczącego stresu w pracy nauczyciela. To porozumienie nie tylko ma być napisane, ale powinno być wdrażane na szczeblu każdego państwa. Powinno ono stanowić temat dialogu społecznego i służyć jako baza wyjściowa do opracowania działań, które zajmowałyby się i przeciwdziałały stresowi w pracy nauczyciela. Zwrócił on uwagę, że wszystkie kraje europejskie mają podobne problemy, ale różne są rozwiązania i powinny one służyć jako dobre przykłady dla innych krajów. Podkreślił konieczność współpracy z Agencją Zdrowia i Bezpieczeństwa w Bilbao.

Priorytetem naszych organizacji powinno być określenie działań, jak uniknąć powstania sytuacji stresogennych w miejscu pracy, a następnie jak nim przeciwdziałać lub w jaki sposób można sobie radzić w takich sytuacjach, jeżeli już zaistnieją.

Martin Romer powiedział o nowym europejskim porozumieniu dotyczącym przemocy w środowisku edukacyjnym. Wspomniał, że jest to bardzo trudny temat i takie porozumienie jest bardzo skomplikowane, szczególnie jeżeli chodzi o dokument europejski.

Kolejnym punktem spotkania były prezentacje systemu prawnego i działań związkowych dotyczących tematyki stresu w pracy nauczyciela.

Monika Kończyk SKOiW NSZZ „Solidarność” przedstawiła obecną sytuację prawną – rozwiązania prawne dotyczące warunków pracy nauczyciela w kontekście zdrowia. Prezentacja została przygotowana w programie Power Point (CD).

Zakres tematyczny prezentacji obejmował:

1. Kodeks Pracy

art. 94 (01.01.2004) – artykuł dotyczący lobbingu w miejscu pracy,

art. 15 - artykuł dotyczący BHP - obowiązków pracodawcy w zakresie zapewnienia odpowiednich warunków pracy.

2. Karta Nauczyciela

Art. 72 – artykuł dotyczy warunków udzielania urlopu dla podratowania zdrowia.

W Karcie Nauczyciela jest również zapis, że Minister Zdrowia określa listę chorób związanych z wykonywaną pracą, ale jak do tej pory stres nie pojawił się na tej liście. Przedstawiono zapis, że nauczyciel ma prawo do pomocy materialnej z tzw. Funduszu Zdrowotnego, który jest zabezpieczony przez organy prowadzące.

3. Europejskie Porozumienie Dotyczące Stresu w Miejscu Pracy 08.10.2004

4. Szkolne Programy Nauczania

W programach nauczania tylko niektórych kierunków pojawia się tematyka stresu w miejscu pracy. Kierunki takie jak: pielęgniarstwo, pracownicy ochrony, czy oficerowie-wojskowi i kadra kierownicza zawierają elementy stresu i przeciwdziałania sytuacjom stresogennym.

5. Inne rozporządzenia

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 sierpnia 1996 r. w sprawie sposobu organizowania i prowadzenia działalności w dziedzinie promocji zdrowia psychicznego i zapobiegania zaburzeniom psychicznym, rozwijania w społeczeństwie wiedzy i umiejętności potrzebnych człowiekowi do samorozwoju i samorealizacji, radzenia sobie ze stresami i wymaganiami środowiska oraz zwiększania kontroli nad swoim zdrowiem psychicznym,

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 13 stycznia 1999 r. w sprawie prowadzenia terapii psychologicznej dla osób, które stały się niepełnosprawne w stopniu znacznym lub umiarkowanym, w celu łagodzenia stresu spowodowanego niepełnosprawnością.

6. Narodowy Program Zdrowia

Podkreśliłam, że brak jest problematyki stresu w miejscu pracy. Zwrócono uwagę, że brak jest współpracy na poziomie krajowym i lokalnym pomiędzy instytucjami zajmującymi się zdrowiem a organami, które zajmują się ustalaniem przyczyn zachorowań oraz ewentualnych odszkodowań. Jest to powodem trudnej sytuacji pracownika starającego się o uznanie swojego stanu zdrowia za wynik działania stresu związanego z pracą.

Podkreślono również fakt, że programy kształcenia, szczególnie na kierunkach pedagogicznych, nie obejmują tematyki stresu w miejscu pracy i nie wskazują, jak radzić sobie ze stresem. Koniecznym więc jest wprowadzenie tematyki stresu na wszystkie, a w szczególności nauczycielskie kierunki kształcenia.

Kolejnym punktem prezentacji było przedstawienie działań Nauczycielskiej Solidarności w zakresie problemu stresu wśród nauczycieli. Przede wszystkim wskazano na działalność naszego związku w zakresie mobbingu. Dzięki naszym staraniom problem mobbingu znalazł odzwierciedlenie w Kodeksie Pracy. Krótko przedstawiono działania pani dr Krystyny Kmiecik-Baran w zakresie opracowania narzędzi służących do określenia poziomu wsparcia społecznego.

Związek Solidarność zajmuje się zabieraniem danych dotyczących zdrowia nauczycieli, w tym stresu, wypalenia zawodowego. Założyliśmy Stowarzyszenie Promocji Nauczycieli, które prowadzi kształcenie nauczycieli. W niektórych regionach np. w Gdańsku prowadzone są tzw. grupy wsparcia dla nauczycieli. Podkreślono fakt

współpracy z Uniwersytetem Gdańskim oraz Akademią Medyczną.

Na koniec prezentacji podziękowałam za umożliwienie nam wzięcia udziału w projekcie i wyraziłam nadzieję na dalszą współpracę, jeżeli chodzi o projekt związany z przemocą.

Przedstawiciel Szwecji – pan Anders Eklund – przedstawił pozytywny obraz rozwiązań prawnych, ale podkreślił, że pomimo pozytywnych rozwiązań trudno jest wprowadzać je w życie. Podkreślił konieczność dialogu pomiędzy nauczycielami i pracodawcami oraz uczniami, aby stworzyć dobre warunki pracy. Zwrócił uwagę na promowanie nowego sposobu myślenia o pracy nauczyciela jako partnera, co będzie sprzyjać lepszemu wykorzystaniu czasu pracy i z pewnością wpłynie na niższą zachorowalność wśród nauczycieli.

Przedstawiciel Malty – Joseph P. De Giovanni – przedstawił nowy program przeciwdziałania przemocy – Zero Tolerancji. Podkreślił konieczność przeciwdziałania nieodpowiedniemu zachowaniu uczniów, które jest jednym z najmocniejszych czynników stresogennych wśród nauczycieli.

Przedstawiciel Słowenii krótko nakreślił sytuację w swoim kraju, zaznaczając brak jakiegokolwiek porozumienia pomiędzy rządem a związkami zawodowymi. Brak jest jakichkolwiek zapisów dotyczących stresu wśród nauczycieli oraz chęci współpracy ze strony rządowej w tej dziedzinie.

Przedstawiciel GEW z Niemiec nakreślił pozytywne doświadczenia w tej dziedzinie. W zapisach prawnych istnieje już pojęcie stresu w miejscu pracy nauczyciela, są zapisy dotyczące przeciwdziałaniu stresowi w szkole i stworzeniu odpowiednich warunków pracy nauczycielowi. Związki zawodowe posiadają specjalne ankiety badające np. poziom hałasu w miejscu pracy, w tym w szkole. Są wydawane broszury, które informują nauczyciela co powinien robić, jeżeli zostanie poddany stresowi w pracy. W 2006 roku w rządowym raporcie dotyczącym BHP pojawił się zapis dotyczący stresu w miejscu pracy, włączając sferę edukacyjną.

Przedstawiciel Danii wskazał, że jeżeli chodzi o systemy prawne to sytuacja jest dobra, ale problem tkwi w tym, jak przeciwdziałać stresowi w miejscu pracy oraz jak dochodzić do porozumień na szczeblu lokalnym. Zwrócił również uwagę na środowisko uczniów - jeżeli stworzymy dobre warunki nauki, to warunki pracy nauczyciela również się poprawią. Kolejnym punktem spotkania było opracowanie wspólnej ankiety dla wszystkich związków zawodowych zrzeszonych w ETUCE.

Wszyscy członkowie grupy roboczej omówili problemy związane z jednakowym rozumieniem definicji dotyczących stresu. Padły propozycje co do alfabetycznego ułożenia definicji. Kolejnym krokiem była wnikliwa analiza pytań – co uznajemy za czynniki stresogenne (tzw. stresory), jakie objawy chorobowe występują najczęściej i jak je nazwać w języku angielskim, żeby były dla wszystkich zrozumiałe. Omówiono też problem pytań otwartych. Ankieta została wnikliwie omówiona i wymaga jeszcze korekty,

także kiedy zostanie opracowana wersja końcowa należy ją wypełnić, aby stanowiła punkt do dyskusji nad europejskim porozumieniem w sprawie stresu wśród nauczycieli. Ankieta zawiera pytania dotyczące: czynników stresogennych – stresorów, wskaźniki chorób wynikających ze stresu, obecnej sytuacji prawnej dotyczącej przeciwdziałania stresowi w środowisku nauczycieli.

Ankieta do projektu Solidarności Oświatowej

Na kolejnych stronach znajdziecie Państwo pytania na temat stresu związanego z pracą nauczyciela w Polsce.

Dziękujemy za czas poświęcony wypełnieniu ankiety!

Sektory edukacyjne objęte ankietą:

Szkoły podstawowe ☐

Szkoły ponadgimnazjalne ☐

Szkolnictwo zawodowe ☐

Stresory – czynniki stresogenne
--

1. Proszę ocenić wpływ poszczególnych czynników stresogennych na pracę nauczyciela od najmniejszego wpływu (1) do największego (5).

Nieprawidłowe zarządzanie/brak wsparcia ze strony dyrekcji	☐
Zły klimat/atmosfera w placówce	☐
Strach przed konfliktami	☐
Obawa/strach przed oceną/hospitacjami	☐
Wzrost liczby uczniów w klasie	☐
Niewystarczające dofinansowanie szkoły/brak środków	☐
Brak możliwości własnego rozwoju zawodowego	☐
Brak poczucia stabilizacji i bezpieczeństwa zawodowego	☐
Brak wsparcia ze strony rodziców	☐
Brak wsparcia ze strony kolegów/koleżanek	☐
Niski status społeczny	☐
Niska płaca	☐
Przepracowanie - duże obciążenie ilością godzin pracy	☐
Poczucie własnej niedoskonałości	☐
Dyscyplina w klasie	☐
Naganne zachowanie uczniów	☐
Zbyt duże obciążenie przydzielonymi obowiązkami	☐
Inne czynniki	☐

Jeżeli zaznaczyłeś/łaś inne czynniki, podaj i wyjaśnij

.....
.....
.....

2. Prosimy ocenić w skali od 1 (najmniej ważny) do 5 (najważniejszy) skutki / wskaźniki stresu

Uzależnienia (nadużywanie alkoholu, palenie, narkotyki)	☐
Wypalenie zawodowe	☐
Choroby krążenia/choroby serca	☐
Częste konflikty interpersonalne	☐
Problemy gastryczne	☐
Wysoka zachorowalność - absencja w pracy	☐
Duża częstotliwość zmian miejsc pracy	☐
Problemy z wysokim ciśnieniem	☐
Migreny	☐
Problemy ze snem/bezsenność	☐
Inne symptomy, podaj, jakie_	☐

.....
.....
.....

3. Obecny system prawny regulujące sprawy związane ze stresem w miejscu pracy nauczyciela

3a. Czy istnieje taki system oceny ryzyka w miejscu pracy – w szkole, aby zapewnił bezpieczne warunki pracy nauczycieli (BHP)?

TAK ☐ NIE ☐

3b. Jeżeli tak, to czy główne czynniki stresogenne w pracy nauczycieli zidentyfikowane są jako zagrożenia w świetle oceny ryzyka?

TAK ☐ NIE ☐

3c. Jeżeli tak, to czy szkoły przygotowują i wdrażają plany działań przeciwdziałające stresowi w skutek oceny ryzyka?

TAK ☐ NIE ☐

4. Czy istnieje obecnie w Polsce system, który reguluje sprawy stresu wśród nauczycieli?

TAK ☐ NIE ☐

Jeżeli tak, to czy ten system regulujący sprawę stresu w zawodzie nauczyciela oparty jest na:

Systemie prawnym	☐
Zbiorowych porozumieniach	☐
Dobrowolnych/ społecznych konsultacjach	☐
Innych	☐

Prosimy szczegółowo wyjaśnić zasady tego systemu:

.....

.....

.....

.....

5. Jeżeli tak, to czy system regulujący sprawę związane ze stresem w pracy nauczyciela jest wprowadzony w Polsce?

TAK ☐ NIE ☐

Prosimy wyjaśnić na czym polega rola związków zawodowych w tym działaniu/ procesie

.....

.....

.....

.....

6. Prosimy szczegółowo opisać pozytywne doświadczenia/praktyki związane z kontrolą stresu w miejscu pracy nauczyciela.

.....

.....

.....

.....

7. Prosimy szczegółowo przedstawić problemy związane z obecnym systemem prawnym dotyczącym stresu w miejscu pracy nauczyciela.

.....

.....

.....

.....

.....

8. Czy Wasz związek zawodowy zna postanowienia Europejskiego Porozumienia w Sprawie Stresu związanego z pracą?

TAK ☐ NIE ☐

9. Czy to porozumienie zostało wdrożone/wprowadzone w życie przez Wasz związek?

TAK ☐ NIE ☐

Jeżeli tak, to prosimy napisać jak?

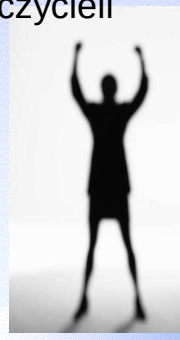
.....
.....
.....

Jeżeli nie, to prosimy wyjaśnić dlaczego?

.....
.....
.....

Przyszłość

- Mamy nadzieję, że problem stresu znajdzie się w dokumentach prawnych dotyczących warunków pracy nauczycieli
- Stres zostanie uznany jako choroba zawodowa nauczycieli

mgr Monika Kończyk
Sekcja Krajowa Oświaty i Wychowania
NSZZ „Solidarność”

Poradnik. Jak zredukować stres...

Poradnik Jak zredukować stres...

Nie podejmuj się misji niemożliwych do wykonania...

Uśmiech to podstawa...

Pomagaj innym jak potrafisz najlepiej...

Dziel się z innymi swoim sukcesem...

Nie martw się, jeśli Twoi przyjaciele są inni niż Ty...

...ważne jest to, że są Twoimi przyjaciółmi i czujesz się przy nich bezpiecznie...

Nie pozwalaj „mniejszym” ludziom przeszkadzać sobie...

Nie trać głowy nawet w najtrudniejszych sytuacjach...

Niech nigdy nie zabraknie Tobie pewności siebie...

Nie poddawaj się presji otoczenia...

Praca zespołowa może przynieść duże korzyści...

Troszcz się o swoje zdrowie,

a szczególnie o głowę...

Naucz się doceniać swoich przyjaciół...

... i zawsze znajdź dla nich czas...

Zrelaksuj się od czasu do czasu...

... wspominając miłe chwile...

... ponieważ prędzej
czy później
uświadomisz
sobie, ...

że pieniądze to nie wszystko...

Koniec

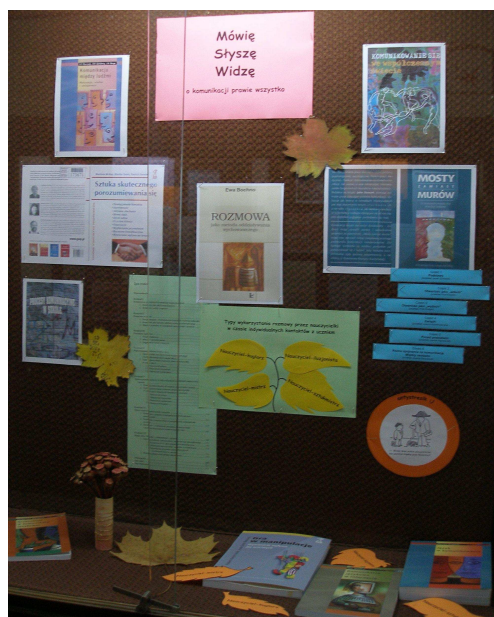
MATERIAŁY TOWARZYSZĄCE

*mgr Aleksandra Kirczuk
mgr Halina Menegon-Kozel
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku*

Nauczycielu! – nie musisz być sam. Formy wsparcia nauczyciela w pracy pedagogicznej (wystawa towarzysząca)

Stres nie jest złem wymyślonym w XX wieku. Niezbędny był nawet naszym praprzodkom, bo podwyższony poziom adrenaliny ze strachu wyzwał instynkt przeżycia. Dla większości ludzi stres to wyłącznie zagrożenie, może dlatego, że wtedy odczuwamy go najbardziej intensywnie. Tymczasem jest to naturalna reakcja organizmu na wszelkie życiowe stany i emocje: strach, ból, radość, niepewność. W wielu wypadkach stres mobilizuje! Pozwala na szybkie podejmowanie decyzji, wyzwala w nas twórcze działania. Umiejętność panowania nad sobą w takich sytuacjach wzmacnia poczucie naszej wartości i nadaje sens naszemu życiu.

Wystawa towarzysząca V sesji metodycznej była okazją do zaprezentowania przynajmniej części publikacji pomocnych do poznania i rozwiązywania trudnych zagadnień, czasami wręcz problemów i konfliktów, w jakie jesteśmy uwikłani zarówno w pracy zawodowej, jak również w życiu prywatnym. Autorami przedstawionych publikacji są wysokiej klasy specjaliści: psycholodzy, lekarze, terapeuci, którzy wykorzystując swoją wiedzę na ten temat i wieloletnie doświadczenia w poznawaniu i pokonywaniu stresu, dzielili się wskazówkami, które możemy zastosować w przeżywanych sytuacjach stresowych.

I. MÓWIĘ, SŁYSZĘ, WIDZĘ. O KOMUNIKACJI PRAWIE WSZYSTKO

„Nasz świat społeczny składa się z ludzi, związków między nimi, wydarzeń i przedmiotów, które oni tworzą. Komunikacja stwarza coś więcej niż prosty przekaz naszych stanów wewnętrznych, takich jak myśli i uczucia wobec innych i odniesienia do wydarzeń zewnętrznych i ludzi. Tworzy ona raczej i poprawia nasze rozumienie tych stanów, wydarzeń i ludzi. Dzięki komunikacji tworzymy mity, opowieści, rytuały, ceremonie, zasady i inne aspekty naszej rzeczywistości społecznej. To komunikacja nadaje znaczenie

i wyzwala oczekiwania dotyczące ludzi i sytuacji, a zatem sposób naszego komunikowania się jest w dużym stopniu odpowiedzialny za tworzenie naszych światów społecznych.”¹

II. TECHNIKI KOMUNIKACYJNE

„Nierzadko zdarza się uczestniczyć w interesujących dyskusjach, które niemalże natychmiast dryfują na fali nadmiernego podniecenia: głosy się nakładają, osoby nie słuchają się wzajemnie. Wybrany na początku argument podlega ryzyku zejścia na drugi (lub trzeci) plan, zepchnięty przez duchową bijatykę. W grupie przeważa silne poczucie frustracji, związane z brakiem wzajemnego słuchania i nieobecnością prawdziwych interakcji.”²

III. SZKOŁA – DOM – ŚRODOWISKO

„Warto w tym miejscu stwierdzić, że dużym błędem jest obarczanie szkoły całkowitą odpowiedzialnością za pracę wychowawczą z jej uczniami. To rodzice najlepiej znają swoje dziecko i dlatego powinni być aktywnymi partnerami szkoły w pracy z uczniem sprawiającym problemy wychowawcze. Z pewnością musi to wyjść poza etap informowania o nagannym zachowaniu dziecka czy dawania rad opiekunom, ale należy podjąć z nimi dialog: co zrobiliby w pewnych zaistniałych sytuacjach? Może to wpłynąć nie tylko na zmianę

¹ MORREALE, SP, SPITZBERG, BH, BARGE, JK. *Komunikacja między ludźmi* : motywacja, wiedza i umiejętności. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007. *Komunikacja tworzy nasz świat społeczny*, s. 46.

² CENINI, A. *Załogo, co znaczy ta cisza?* : 35 technik animacji dyskusji w grupie. Kielce : Wydawnictwo Jedność, 2003. *Techniki sprzyjające słuchaniu*, cel, s. 81.

zachowania dziecka, lecz i pośrednio na styl życia całej rodziny. Właściwe komunikowanie się z rodzicami, szczerza rozmowa, dobrze przeprowadzony wywiad środowiskowy pomogą również w określeniu bardziej rzeczywistych oczekiwań i potrzeb rodziny oraz określeniu możliwości wpływu na proces poprawy jej złego funkcjonowania, a co najważniejsze na przyjęcie odpowiedniego stylu pracy wychowawczej szkoły.”³

IV. NAUCZYCIELE – UCZNIOWIE – RODZICE

„W aktualnych warunkach transformacji, w otoczeniu społecznym uczących się dzieci wyróżniają się rodzice, jako grupa wywierająca znaczący wpływ na wszystkie pozostałe. Prawdopodobnie to oni właśnie są obecnie najbardziej plastycznym spoiwem powstających więzi. Dowodem na to mogą być, liczne w kończącym się dziesięcioleciu, przykłady rodzicielskiego działania na rzecz poprawy warunków i jakości edukacji własnych dzieci.”⁴

„Studentów kierunków pedagogicznych uczy się, jak mają pracować z uczniami, ale rzadko się im mówi o problemach współpracy z rodzicami. Badania dzieci, które odnoszą w szkole sukcesy, pokazują, że ich rodzice interesują się swoim potomstwem i jego wykształceniem. Uczeń, który wie, że wykształcenie jest dla rodziców wartością, sam też będzie uważał szkołę za ważną. Praca nauczyciela z takim wychowankiem będzie łatwiejsza”.⁵

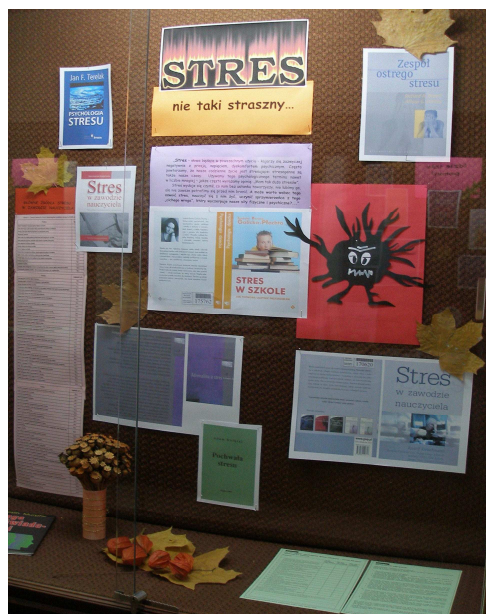
V. STRES, nie taki straszny...

„Wstrząs wywołany przez konkretną sytuację czy stresor (czynnik stresujący) bywa najczęściej bolesny, chociaż jego odczuwanie zależy w dużej mierze od indywidualnej wrażliwości. Tak naprawdę zdrowy człowiek dysponuje na tyle silną

³ Człowiek, szkoła, wspólnota : w kręgu edukacji społecznej. Praca zbiorowa pod red. M. Mendel. Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2000. Szkoła – rodzina, s. 53-54.

⁴ W poszukiwaniu partnerstwa rodziny, szkoły i gminy. Praca zbiorowa pod red. M. Mendel. Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2000. Kontekst projektowanej zmiany oraz strategię jej wprowadzania, s. 20.

⁵ CHRISTOPHER, C.J. Nauczyciel – rodzic : skuteczne porozumiewanie się. Gdańsk : Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2004. Wstęp, s. 13.

*jesteśmy tu poddawani nieustannej ocenie.*⁶

VI. POKONAĆ STRES

Zdecydowana większość nauczycieli to kobiety. A jak wygląda codzienność współczesnej Kobiety-Matki-Polki, wiemy z własnego doświadczenia. Ciągły ruch na przyspieszonych obrotach, aby ze wszystkim zdążyć na czas. Po wyczerpującej pracy biegniemy na zakupy, potem gotowanie obiadu, pomoc dzieciom w lekcjach, zaległe pranie, prasowanie... i dzień minął. Koło północy padamy nieprzytomne do łóżka z niepewnością, czy aby niczego nie zapomnieliśmy. Dla siebie tego dnia nie miałyśmy czasu. Jeśli dodamy do tego stresującą pracę: czepialskiego szefa, nieudaną hospitację, zawistne koleżanki, aroganckich uczniów, wysokie oczekiwania społeczne, małą pensję, to w końcu czujemy się kompletnie wyczerpane, bez sił do dalszej „walki”. Jednak najbardziej stresującą sytuację można opanować! Nie jest to łatwe, ale nie jest również niemożliwe. Specjaliści zalecają: ćwiczenia relaksacyjne, długie spacer, zmianę sposobu odżywiania się lub oczyszczającą

⁶ GALICKA-PŁACHTA, I. R. *Stres w szkole – jak potwora uczynić przyjacielem*. Białystok : Studio Astropsychologii, 2005. Wstęp, s. 9-13.

rozmowę z „bratnią duszą”. Czasami to wystarcza. Niestety, częściej mimo naszych wysiłków, sytuacja stresująca trwa i nie potrafimy sobie z nią poradzić. Kiedy stres przestaje nas mobilizować do działania i zaczyna się przeradzać we frustrację, kiedy stajemy się coraz bardziej przygnębione, pozbawione życiowej energii – konieczna jest pomoc!

VII - IX. GDZIE SZUKAĆ POMOCY?

- Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne prowadzą działania diagnostyczne, profilaktyczne i terapeutyczne zarówno dla dzieci i młodzieży jak również dla nauczycieli i rodziców.
- Szkolenia organizowane przez ośrodki doskonalenia skierowane do nauczycieli pragnących poszerzyć swoje kompetencje wpływające na lepszą pracę z uczniami, rodzicami, przełożonymi i współpracownikami. Szczególnie polecane są strategie radzenia sobie ze stresem. Zaletą takich spotkań jest zwiększenie efektywności i satysfakcji z pracy w szkole, przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu przez poznanie swoich zasobów i możliwości korzystania z nich w sposób najbardziej efektywny.
- Szkolenia rad pedagogicznych na tematy związane z funkcjonowaniem nauczycieli, uczniów i rodziców w szkołach i placówkach oświatowych: komunikacja interpersonalna, trening asertywności, problemy wychowawcze, radzenie sobie ze złością, umiejętność prowadzenia mediacji, stres i wypalenie zawodowe w zawodzie nauczyciela.
- Tworzenie tzw. „grup wsparcia”, gdzie przy pomocy pedagogów i psychologów organizowane są zajęcia warsztatowe umożliwiające rozwiązywanie problemów psychologicznych i wychowawczych.

- Realizacja w szkołach programów profilaktycznych polegających m. in. na odbudowywaniu własnej wartości nauczycieli.
- Korzystanie z telefonu zaufania. Z zachowaniem zasad anonimowości można uzyskać pomoc pedagoga, psychologa lub prawnika.

X. WYPALENIE ZAWODOWE

„Wdrażana obecnie reforma oświaty zakłada m.in. podniesienie efektywności polskiej szkoły. Główny ciężar tej reformy dźwigają nauczyciele, którzy zyskali dużą swobodę np. w wyborze programu, co ma przynieść lepszy efekt nauczania, satysfakcję i zadowolenie zarówno nauczycieli, uczniów jak i rodziców. Z drugiej jednak strony nauczyciel został obciążony wieloma nowymi obowiązkami, zetknął się z nowymi wymaganiami zarówno ze strony zwierzchników, jak i rodziców uczniów. Sprostanie im to prawdziwe wyzwanie, którego podjęcie może przynieść wielki sukces lub wyczerpanie

emocjonalne, przedmiotowe traktowanie uczniów, brak satysfakcji osobistej z wykonywanego zawodu, czyli zespół wypalenia zawodowego”.⁷

⁷ BĘDZIŃSKA-WOSIK, B. Nauczycielu, nie daj się wypalić! *Dyrektor Szkoły*. 2003, nr 7/8, s. 47.

MATERIAŁY PODSUMOWUJĄCE

mgr Halina Menegon-Kozel
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku

**Opracowanie ankiety ewaluacyjnej V sesji metodycznej
„Nauczycielu! – nie musisz być sam. Formy wsparcia nauczyciela
w pracy pedagogicznej”**

Od kilku lat co jakiś czas w mediach pojawiają się informacje o patologii lub wręcz uczniowskiej agresji w szkołach. Jesteśmy świadomi, że nagłaśniane są tylko te przypadki, których ocena zmusza opinię społeczną do nazwania ich już przestępstwami. Programy profilaktyczne przeciwdziałające szkolnym patologiom nawet jeśli istnieją, to realizowane są sporadycznie. Nauczyciele, pedagodzy w badaniach ankietowych często sygnalizują niepokój i własną bezradność wobec agresji i zagrożeń ze strony uczniów. Brak jest otwartych rozmów na temat niepokojących zjawisk w szkołach w obawie przed negatywną oceną dotyczącą spraw wychowawczych.

Pracownicy Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku, świadomi rangi problemów współczesnej polskiej szkoły, powielania wzorów agresywnego zachowania w domu, w szkole, w mediach, brakiem umiejętności panowania nad negatywnymi emocjami i zachowaniami, starali się wyjść naprzeciw oczekiwaniom środowiska oświatowego i zorganizowali sesję metodyczną, aby wskazać nauczycielom kierunki, gdzie mogą szukać wsparcia i pomocy w sytuacjach stresowych.

Celem ankiety, którą przeprowadzono wśród uczestników spotkania – nauczycieli, pedagogów, psychologów, bibliotekarzy – było uzyskanie oceny i opinii dotyczących spraw organizacyjnych, wartości merytorycznej prezentowanych tematów, a także tematyki przyszłych spotkań metodycznych organizowanych w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Gdańsku.

Uczestnikom rozdano 85 ankiet, z czego do organizatorów wróciło 62 (ok. 73%).

1. Formuła sesji metodycznej dla nauczycieli odpowiada Pani/Panu?

tak – 59 (95,16%)

nie – 0

nie mam zdania – 0

inne – 3 (4,84%)

Zdecydowana większość (95%) osób, które wypełniły ankietę wyraziła pozytywną ocenę dotyczącą formuły spotkania. Dwie osoby, które zakresliły odpowiedź „tak”, dodatkowo dołączyły uwagi: „więcej informacji praktycznych, nie teoretycznych”; „jestem

zachwycona przygotowaniem i prezentacją referatów”. Trzy osoby sformułowały uwagi tylko w miejscu „inne”: „wszystko zbyt pobieżnie, za krótko”; „wykład połączony z dyskusją (warsztatami) w mniejszych grupach”; „brakuje mi elementów pracy warsztatowej, praktycznego udziału słuchaczy”.

2. Zaprezentowane podczas sesji zagadnienia ocenia Pani/Pan jako:

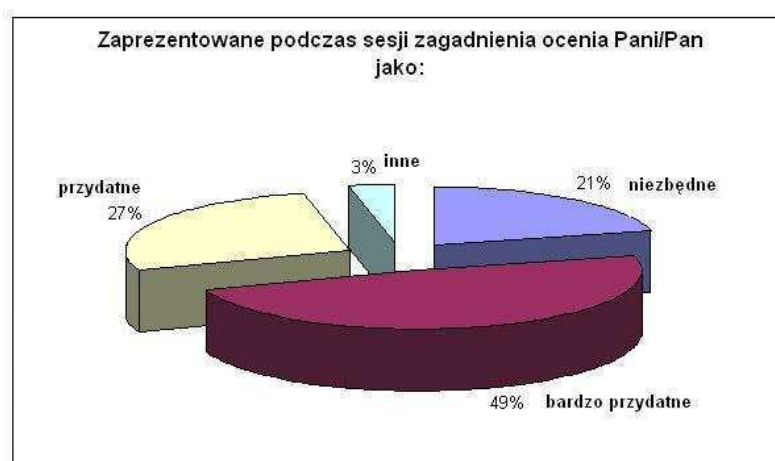
niezbędne – 13 (20,97%)

bardzo przydatne – 30 (48,38%)

przydatne – 17 (27,42%)

nieprzydatne – 0

inne – 2 (3,23%)

Prawie wszyscy ankietarzy (97%) wyrazili pogląd, że zagadnienia prezentowane podczas sesji w większym lub mniejszym stopniu były lub będą przydatne w ich pracy. Podjęta przez nas tematyka oraz zaproszeni do udziału goście, to efekt dokładnej analizy poprzedniej ankiety. Najwięcej propozycji tematycznych dotyczyło właśnie spraw związanych z trudną i odpowiedzialną pracą nauczycieli. Ostatnie lata pokazały także,

że jest to praca „niewdzięczna” i czasami niebezpieczna. Cieszy nas fakt, że przynajmniej w niewielkim stopniu mogliśmy przekazać środowisku oświatowemu wiedzę na temat praw nauczycieli i możliwości uzyskania pomocy w sytuacjach stresowych.

Tylko 2 osoby zakreślając odpowiedź „inne” dołączyły krótkie komentarze: „większość rzeczy znam, czuję. Brakuje praktycznych rad, rozwiązań”; zaprezentowane zagadnienia (zwłaszcza psychologiczne) są mi znane. Oczekiwałam rozwinięcia”.

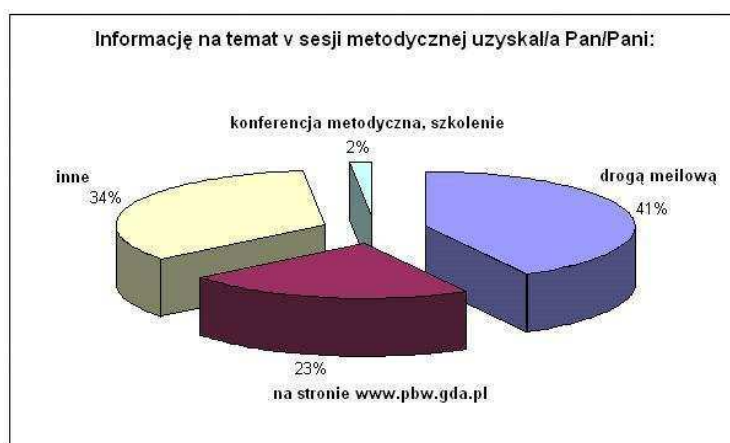
3. Informacja na temat V sesji metodycznej uzyskał/a Pan/Pani:

drogą mailową (zaproszenia do szkół) - 26 (41,94%)

na stronie www.pbw.gda.pl - 14 (22,58%)

konferencja metodyczna, szkolenie - 1 (1,61%)

inne - 21 (33,87%)

Analiza ankiety częściowo potwierdziła wyniki z ubiegłego roku. Najwięcej informacji (42%) o sesji dotarło do osób zainteresowanych drogą mailową w formie zaproszenia, które zostało rozesłane do wszystkich szkół Trójmiasta przez pracownika Wydziału Promocji i Współpracy ze Środowiskiem. Dobrym źródłem informacji była strona internetowa biblioteki. Prawie 23% nauczycieli, odwiedzając naszą stronę uzyskało aktualne dane dot. organizacji, programu oraz zaproszonych gości. Jedna trzecia uczestników dotarła na sesję, uzyskując informację z innych źródeł. Środowisko nauczycieli wykorzystując w swej pracy technologie informacyjną, na bieżąco „śledzi” strony zawierające bieżące i istotne wiadomości dot. ich pracy. Jedną z najczęściej odwiedzanych stron jest strona Kuratorium Oświaty. Przekazaną tam informację odnalazło 9 osób. 2 osoby skorzystały z zaproszeń imiennych, 5 dowiedziało się od koleżanek, dyrektora lub wicedyrektora, 3 osoby zakreśliły więcej niż 1 odpowiedź, a 2 podały inny sposób dotarcia do informacji, ale nie sprecyzowały jaki. Ilość uczestników sesji była dowodem, że informacja o spotkaniu była „widoczna”, czytelna i pojawiła się prawie we wszystkich możliwych miejscach, „odwiedzanych” przez nauczycieli.

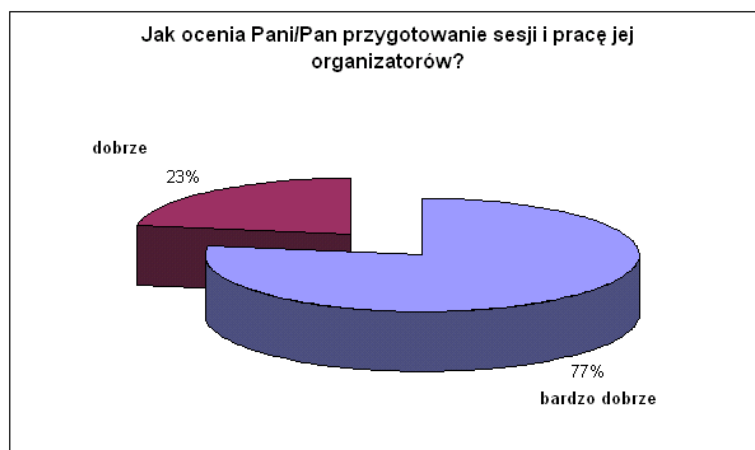
4. Jak ocenia Pani/Pan przygotowanie sesji i pracę jej organizatorów?

bardzo dobrze – 48 (77,42%)

dobrze – 14 (22,58%)

niezbyt dobrze – 0

źle – 0

Pracownicy biblioteki organizując różnorodne formy spotkań z nauczycielami, starają się, aby przedstawiony wcześniej program został zrealizowany zgodnie z zapowiedzią. Szanujemy czas uczestników i tego samego oczekujemy od gości prezentujących swoje referaty. Czas, jaki mogą zająć w czasie spotkania jest za każdym razem ustalany wcześniej. Niestety, nie każdy potrafi wykorzystać przydzielony mu czas. 100% uczestników oceniło przygotowanie spotkania pozytywnie: dobrze (23%) i bardzo dobrze (77%). Dla organizatorów jest to najlepsza nagroda za kilkumiesięczną pracę. Dwie osoby, które oceniły przygotowanie sesji bardzo dobrze dołączyły krótkie uwagi: „Brawo! Świetnie!”, „prowadzący byli bardzo dobrze przygotowani, wykłady niezwykle ciekawe i przydatne. Szkoda, że były spływane przez brak czasu. Może następnym razem przeznaczyć więcej czasu na każdy referat. Byłoby to z pożytkiem dla wszystkich”. Jedna osoba wystawiając organizatorom ocenę dobrą, dopisała: „choć niepotrzebne jest >poganianie<. Ja chcę wysłuchać spokojnie całości, więc lepiej oceniacie czas potrzebny na wystąpienia”.

5. Spotkania środowiska bibliotekarzy/nauczycieli w podobnej formie w PBW w Gdańsku odbywają się:

zbyt często – 0

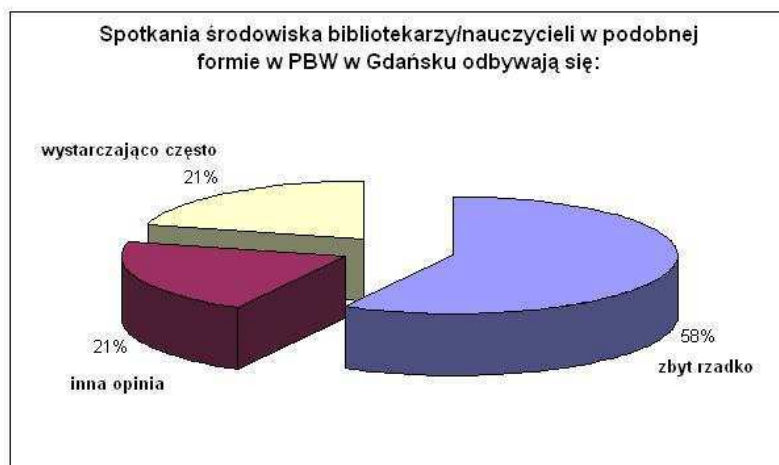
wystarczająco często – 13 (20,97%)

zbyt rzadko – 36 (58,06%)

inna opinia – 13 (20,97%)

W dobie Internetu oraz możliwości szybkiego uzyskania potrzebnych informacji na każdy temat, istnieje nadal potrzeba bezpośredniego kontaktu ze specjalistami, osobami

z doświadczeniem i wiedzą. Potwierdza to 58% odpowiedzi, że spotkania środowiska bibliotekarzy, nauczycieli odbywają się zbyt rzadko. Jedna piąta wyraziła pogląd, iż spotkania nauczycieli bibliotekarzy odbywają się wystarczająco często. Wśród

ankietowanych, którzy zakreślili „inna opinia”, przeważały komentarze, że trudno im udzielić odpowiedzi na zadane pytanie, gdyż uczestniczą w spotkaniu organizowanym przez PBW w Gdańsku po raz pierwszy (7 odpowiedzi). Pozostałe komentarze: „*trudno określić*” (1), „*nie mam zdania - brak informacji*” (1), „*po każdym ciekawym spotkaniu, ma się ochotę na więcej*” (1), „*spotkania takie są cenne ze względu na dzielenie się doświadczeniami. Fajnie, jak są w określonym, znanym nam czasie*” (1), „*mogło być więcej, a raz w roku to święto*” (1).

6. Proszę podać tematykę spotkań metodycznych, które interesowałyby

Panią/Pana w przyszłości:

43 – udzielone odpowiedzi (69,35%)

19 – brak odpowiedzi (30,65%)

43 osoby udzieliły odpowiedzi na pytanie 6, zgłaszając często po kilka tematów. W sumie przedstawiono 71 propozycji, które ze względu na dużą rozpiętość tematyczną zebrano w 8 grup. Trzy osoby w punkcie 6 dołączyły komentarze: „*żałuję, że niektóre tematy były omówione bardzo szybko. Proszę o więcej praktycznych rad*”, „*bardzo pomysłowe jest to, aby na takich spotkaniach był zawsze jakiś autor, pisarz, np. M. Mendel. Żeby był to dobry pomysł na przyszłość*”, „*tematyka spotkań jest dobra, więcej praktyków, mniej teorii*”.

1. Praca z uczniem o szczególnych potrzebach (12)

- ✓ praca z dziećmi upośledzonymi intelektualnie w stopniu lekkim (**2 wskazania**),
- ✓ praca z uczniem zdolnym,
- ✓ praca z uczniami o obniżonych możliwościach intelektualnych,
- ✓ sposób pracy z młodzieżą trudną, często na granicy patologii społecznej, z młodzieżą, która trafia do szkół zawodowych, zasadniczych,

- ✓ praca z uczniem z zaburzeniami emocji i zachowania,
- ✓ praca z uczniem słabszym,
- ✓ radzenie sobie z dziećmi z rodzin patologicznych,
- ✓ ADHD – nadpobudliwość, trudny uczeń, autyzm, klasy integracyjne,
- ✓ praca z uczniem o niepełnosprawności intelektualnej,
- ✓ praca z uczniem z ADHD,
- ✓ praca z dziećmi niepełnosprawnymi.

2. Metody pracy (12)

- ✓ biblioterapia (**4 wskazania**),
- ✓ jak zapobiegać wypaleniu zawodowemu? (**2 wskazania**),
- ✓ sposoby podnoszenia czytelnictwa,
- ✓ ICIM – formy pracy z czytelnikiem,
- ✓ promocja czytelnictwa w szkole gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej,
- ✓ awans zawodowy – co zrobić, aby nie był przykrym obowiązkiem,
- ✓ tematyka związana z nauczaniem języka obcego, np. aktywizujące metody nauczania, gry i zabawy w pracy z dziećmi w klasach I-III, IV-VI,
- ✓ konstruowanie testów z języków obcych (uczeń z ADHD uczący się języka obcego).

3. Aspekty prawne (11)

- ✓ wsparcie dla nauczyciela bibliotekarza w świetle prawa (w odniesieniu do nagłych zastępstw, braku standardów zatrudnienia, lokalu...),
- ✓ prawo oświatowe w pracy pedagoga,
- ✓ standardy pracy nauczyciela,
- ✓ zmiany w prawie oświatowym,
- ✓ aspekty prawne w pracy nauczyciela,
- ✓ sposoby uzyskiwania pomocy pozarządowej,
- ✓ jakie prawa ma nauczyciel, który chce pracować w dwóch zakładach pracy (np. w dwóch szkołach?), jakie uprawnienia ma dyrektor, a jakie nauczyciel, czy dyrektor może utrudniać nauczycielowi podjęcie pracy w innej placówce, czy istnieją jakieś wytyczne prawne,
- ✓ opracowanie formalne i rzeczowe zbiorów,
- ✓ rola pedagoga szkolnego,
- ✓ rola pedagoga i psychologa w szkole,
- ✓ boleję od wielu lat nad wprowadzeniem nauczania zintegrowanego, które jest wg mnie i wielu moich szanownych kolegów i koleżanek zupełnym nieporozumieniem, zwłaszcza dla dzieci, które mają trudności w szkole. Może warto zastanowić się nad powrotem do nauczania przedmiotowego – bardzo fajnego.

4. Komunikacja interpersonalna (10)

- ✓ kontakty z rodzicami (mediacja w sprawach trudnych, konfliktach między uczniami przenoszonymi na konflikt między rodzicami),
- ✓ sposób prowadzenia spotkań z rodzicami,
- ✓ współpraca z rodzicami,
- ✓ sztuka negocjacji w szkole – z uczniem, z rodzicami, z dyrektorem,
- ✓ komunikacja rodzice – nauczyciele,
- ✓ relacje interpersonalne: rodzic-nauczyciel, nauczyciel-uczeń, rodzic-dziecko,
- ✓ mediacje w szkole (bibliotekarz jako mediator?),
- ✓ warsztaty interpersonalne dla nauczycieli,
- ✓ asertywność w kontaktach: ja-koledzy, ja-dyrekcja,
- ✓ jak postępować z dziećmi, które sprawiają bardzo duże kłopoty wychowawcze, a nie ma współpracy ze strony rodziców, a czasem dyrektora szkoły.

5. Mobbing, molestowanie (8)

- ✓ jak radzić sobie z mobbingiem w pracy,
- ✓ tematem ważnym, a pomijanym jest dotyk (pozytywny) w szkole. Nauczyciele boją się pogłaskać, pochwalić dotykiem ucznia. Bez dotyku – nie ma rozwoju,
- ✓ molestowanie seksualne,
- ✓ dalszy ciąg wsparcia psychologicznego dla nauczycieli, problem mobbingu,
- ✓ mobbing w szkole (wśród uczniów, nauczycieli),
- ✓ mobbing ze strony innych kolegów w pracy,
- ✓ molestowanie seksualne ze strony kolegów w pracy,
- ✓ samowola dyrektorów szkół i traktowanie szkół podstawowych jako prywatnych folwarków (mobbing, przyznawanie nagród koleżankom nie za uczciwą pracę, faworyzowanie koleżanek, nieuczciwy przydział obowiązków).

6. Agresja (7)

- ✓ nauczyciele wobec agresji ucznia,
- ✓ przemoc w szkole,
- ✓ problem agresji wśród dzieci i młodzieży,
- ✓ agresja w szkole,
- ✓ agresja uczniów w szkole,
- ✓ jak radzić sobie z agresją uczniów,
- ✓ uczeń agresywny (z zespołem ADHD).

7. Psychologia (5)

- ✓ praca z emocjami w zawodzie nauczyciela,
- ✓ zagadnienia z psychologii,
- ✓ problemy psychologiczne związane z pracą nauczyciela,
- ✓ diagnoza zachowań ucznia,
- ✓ motywacja w pracy nauczyciela.

8. Inne tematy (6)

- ✓ uczeń w szkole (uczeń rozpoczynający i kończący naukę na danym etapie kształcenia),
- ✓ fatalny wpływ mediów na nasze dzieci,
- ✓ wzmocnienie pozycji nauczyciela bibliotekarza w szkole,
- ✓ uzależnienie od Internetu (uczeń „w sieci”),
- ✓ nauczyciele świetlicy – jako pedagodzy, którzy są niedoceniani w środowisku nauczycieli,
- ✓ trudności w znalezieniu pracy (znajomości).

Podsumowanie

Badania ankietowe prowadzone po każdym spotkaniu są bardzo ważnym wskaźnikiem, prezentującym potrzeby szkoleniowe środowiska nauczycieli. Są również cenną wskazówką dotyczącą bezpośrednio naszej pracy. Staramy się każdorazowo podchodzić do wszystkich zagadnień z profesjonalizmem, ale obiektywnie ocenić to mogą tylko uczestnicy, wypełniając anonimowo przygotowane ankiety.

Pozytywna ocena (100%) dla organizatorów upewnia nas, że zarówno formuła jak i przygotowanie sesji bardzo uczestnikom odpowiadały. Liczny udział (150 osób) potwierdził także, że prezentowane tematy były ważne i dotyczyły wielu nauczycieli.

Szkoła jako instytucja jest środowiskiem sprzyjającym agresji. Niewłaściwy proces oceniania, ograniczanie samodzielności uczniów, zbyt liczne klasy powodujące powszechną anonimowość, brak w wielu szkołach terapii pedagogicznej, formalizm dydaktyczny, różny system wartości uczniów i nauczycieli – to tylko niektóre elementy stanowiące groźne ogniska zapalne, prowokujące agresywne zachowania. Jak nauczyciel może przeciwdziałać negatywnym zachowaniom swoich wychowanków, Jak wypracować zasady współpracy z rodzicami, Gdzie szukać pomocy i wsparcia w sytuacjach stresowych? – to tematy budzące ciągle informacyjny niedosyt.

Bogata tematyka, duża liczba prelegentów, zarówno teoretyków jak i praktyków, w założeniach wyczerpała zaplanowany czas prezentacji w maksymalny sposób. Dodatkowe zajęcia warsztatowe, o których wspominali nieliczni ankietarzy, tym razem nie były planowane. Może rolę zajęć warsztatowych mogłyby zastąpić dyskusja lub chociaż pytania do prelegentów.

Wykorzystując jednak wszystkie uwagi przedstawione w ankiecie, postaramy się dostosować formy następnych spotkań tak, aby zadowolić w miarę możliwości wszystkich uczestników.

*mgr Halina Menegon-Kozel
mgr Zdzisława Woźniak-Lipińska
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku*

Relacja z przebiegu V sesji metodycznej w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Gdańsku

Stres to termin wpisany w życiorys prawie każdego człowieka, bez względu na wiek, wykonywany zawód, czy zajmowane stanowisko. Zawód nauczyciela, wymagający ciągłych kontaktów interpersonalnych z uczniami, rodzicami, współpracownikami i przełożonymi, dużego zaangażowania, wrażliwości, odpowiedzialności oraz pokonywania coraz wyżej stawianej poprzeczki dotyczącej kompetencji, jest sporym obciążeniem psychicznym dla wielu pracowników oświaty.

W ciągle zmieniających się realiach placówek oświatowych, niejednokrotnie zapomina się właśnie o nauczycielach, którzy – podobnie jak ich podopieczni – często czują się osamotnieni i zagubieni w konfrontacji ze współczesną, trudną rzeczywistością szkolną. Niski prestiż oraz zarobki, niepokojące zachowania uczniów, brak współpracy z rodzicami, warunki pracy, stosunki w zespole nauczycielskim, a także wadliwy sposób zarządzania - to tylko niektóre czynniki uniemożliwiające nauczycielom należyte wywiązywanie się ze swoich obowiązków.

Dlatego też pracownicy **Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku** postanowili wyjść naprzeciw oczekiwaniom kadry pedagogicznej i specjalnie z myślą o niej zorganizowali kolejną, już V sesję metodyczną, która odbyła się pod patronatem Marszałka Województwa Pomorskiego Jana Kozłowskiego. Sesja zatytułowana **„Nauczycielu! – nie musisz być sam. Formy wsparcia nauczyciela w pracy pedagogicznej”** zgromadziła ponad 150 nauczycieli, pedagogów i psychologów szkolnych oraz działaczy oświatowych. Do współpracy w przygotowaniu sesji zaprosiliśmy przedstawicieli instytucji, które szczególnie dużo uwagi i zainteresowania poświęcają problematyce zawodu nauczyciela. Byli wśród nich wykładowcy Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Sopocie (współorganizatora sesji) i Uniwersytetu Gdańskiego, specjaliści z poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz przedstawiciele Sekcji Krajowej Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”. Celem naszym było zwrócenie uwagi środowiska oświatowego na realnie istniejące możliwości wsparcia działań w zakresie pracy dydaktycznej i wychowawczej, zwłaszcza w obliczu trudności i zagrożeń towarzyszących niezwykle odpowiedzialnej misji pedagoga.

Spotkanie rozpoczęła dyrektor Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku **Małgorzata Kłos**. Witając przybyłych uczestników, wyraziła zadowolenie, że podjęty temat wzbudził tak duże zainteresowanie oraz nadzieję, że zaproszeni goście wskażą formy i metody, a także miejsca, w których każdy nauczyciel mający wątpliwości

„czy niepokojące objawy to już początek wypalenia zawodowego ?” – znajdzie zrozumienie i fachową pomoc.

Prof. dr hab. Maria Mendel, wykładowca akademicki Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego, która rozpoczęła rozważania teoretyczne, główny nacisk skierowała na bardzo ważny element dotyczący form współpracy szkoły, domu i środowiska lokalnego. Wspólna odpowiedzialność i efektywne działania przyniosą pozytywne rezultaty tylko wtedy, gdy wspólny będzie cel działań w zakresach przekazywania wiedzy, wychowania, komunikacji i wypełniania powierzonych ról. Budowanie partnerstwa między tak bardzo różnymi grupami (nauczyciele – uczniowie – rodzice) wymaga wysokich kompetencji, ogromnego zaangażowania, samodyscypliny i konsekwencji w działaniu. Od 1999 roku realizowany jest program budowania partnerstwa: rodzina – szkoła – dom, który przy wsparciu ze strony Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, powstał pod redakcją dr Marii Mendel. Pozytywnie zaopiniowany przez Radę Konsultacyjną MEN skierowany został do realizacji i w wielu przypadkach pomógł nauczycielom w rozwiązywaniu kryzysowych sytuacji.

Dr Marlena Kossakowska, wykładowca ze Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Sopocie, kontynuując temat, skupiła się na głównych predyspozycjach, jakie powinien posiadać kandydat do zawodu nauczycielskiego. Według autorki, obok zasobów osobowościowych takich jak rozumiałość, zaradność czy sensowność, nauczyciel musi wykazać się zaangażowaniem, poczuciem kontroli, które sprawia, że może mieć wpływ na przebieg wydarzeń życiowych i na otoczenie. Powinien także posiadać umiejętność przyjmowania nowych wydarzeń, nawet trudnych, jako wartych stawienia im czoła i mogących stać się źródłem osobowego rozwoju. Bardzo pomocny jest optymistyczny sposób podejścia do życia i zawsze przydatne poczucie humoru. Drugą grupę zasobów osobowościowych nauczyciela autorka określiła jako „zasoby specyficzne”. Wymieniła tu umiejętność konfrontacji z trudnościami zawodowymi czyli zdolność wypracowania strategii zaradczych nastawioną na rozwiązywanie problemów, twórczość w pracy prowadzącą do rozwoju kompetencji zawodowych poprzez doświadczenie, przeżywanie oraz uczestniczenie w różnego typu zajęciach warsztatowych. Bardzo specyficzną i indywidualną sprawą jest traktowanie zawodu nauczycielskiego jako pasji, czerpanie radości z odkrywania, edukowania, z kontaktów z dziećmi. Nie bez znaczenia jest także wsparcie społeczne od rodziny, przyjaciół, współpracowników, dyrekcji, rodziców, psychologów i pedagogów szkolnych. Bez życzliwego stosunku bliskich, bez zrozumienia i wsparcia niejedna iskra aktywności zgaśnie zanim przemieni się w płomień.

Szalone tempo, presja otoczenia oraz intensywność życia w dzisiejszych czasach powodują, że nauczyciele zaczynają być zagubieni w tym nieustannym pędzie. Z pomocą w sytuacjach stresowych przychodzą poradnie psychologiczno-pedagogiczne. **Dariusz Okrzesik**, dyrektor PPP w Sopocie, przedstawił propozycje swojej placówki –

różne formy usług diagnostycznych, profilaktycznych oraz terapeutycznych, skierowanych nie tylko do dzieci i młodzieży, ale także do rodziców i nauczycieli. Dla tych ostatnich prowadzone są konsultacje indywidualne, oferowana jest pomoc w rozwiązywaniu problemów psychologicznych i wychowawczych, działają „grupy wsparcia” dla pedagogów szkolnych, prowadzone są warsztaty tematyczne dla nauczycieli i rad pedagogicznych. Prowadzone są również punkty konsultacyjne dla nauczycieli pracujących z uczniami o szczególnych potrzebach edukacyjnych.

„Podobno na końcu tęczy można znaleźć skarb...” – takie motto patronuje działaniom PPP „TĘCZA” w Gdańsku-Oliwie. Dyrektor placówki, **Bartosz M. Radtke**, bez trudu przekonał uczestników sesji, że każdy może odkryć skarb stosując wiedzę i doświadczenie przekazywane przez wykwalifikowaną kadrę swojej poradni. Umiejętność wykorzystywania różnych narzędzi wspierających pracę wychowawczą, skuteczne metody i techniki nauczania, niwelowanie zakłóceń w porozumiewaniu się z uczniami, zapoznanie nauczycieli z przyczynami agresywnych zachowań uczniów, a także efektywne sposoby kontaktu z rodzicami, to tylko niektóre z tematów realizowanych przez poradnię. Celem placówki jest realizacja rzeczywistych potrzeb nauczycieli, rodziców i uczniów, poczynawszy od diagnozy poprzez konsultacje, poradnictwo, aż do terapii w razie konieczności.

„Zero tolerancji wobec przemocy w szkole” to zasada, której konsekwentne wprowadzenie i przestrzeganie może zahamować lub wręcz wyeliminować negatywne zjawiska przemocy nie tylko między uczniami, ale także wobec nauczycieli. Niestety, nie zawsze nawet aktywne działania pozwalają uniknąć sytuacji stresowych, o których nauczyciele mówią niechętnie. O działającym od dwóch lat telefonie zaufania mówiła **Barbara Markiewicz**, wieloletni nauczyciel, sekretarz Sekcji Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”. Telefon jest do dyspozycji wszystkich pracowników oświaty, którzy spotykają się w pracy z agresją lub przemocą uczniów, mają problemy wykraczające poza możliwości samodzielnego ich rozwiązania. Mogą zgłosić się po fachową pomoc psychologa, pedagoga i prawnika przy gwarantowanym zachowaniu dyskrecji. Przekazane materiały informacyjne wskazywały również miejsca, gdzie można szukać pomocy w przypadku doświadczania mobbingu w miejscu pracy. **Wojciech Książek** – przewodniczący Sekcji – przedstawił aktualne działania prowadzone przez Sekcję w celu wyeliminowania czynników stresujących nauczycieli i pedagogów. Są to między innymi inicjatywy mające na celu zmniejszenie liczebności uczniów w klasach, apel o ograniczenie nadmiernej biurokracji w szkołach oraz podjęcie stanowiska w sprawie klimatu wychowawczego w szkołach.

Wspierająca rola Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej zaprezentowana przez **Zdzisławę Woźniak-Lipińską** ma swoją podstawę w statucie. Biblioteka, poprzez realizację powierzonych jej zadań, od 61 lat towarzyszy nauczycielom i studentom, starając się zaspokoić ich potrzeby czytelnicze i informacyjne. Uczestnicząc w procesie kształcenia, doksztalcania i doskonalenia nauczycieli, biblioteka tworzy

warsztat pracy kadry pedagogicznej. Obok gromadzenia, opracowywania i udostępniania zbiorów pracownicy biblioteki prowadzą działalność informacyjno-bibliograficzną, inspirują i promują działalność czytelniczną i medialną, wspierają nauczycieli w realizacji zadań dydaktycznych, prowadzą działalność oświatową i kulturalną oraz popularyzują szeroko rozumianą problematykę oświatową podczas cyklicznych spotkań.

Spotkanie zakończyła **Monika Kończyk**, członek Sekcji Krajowej Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”, która zaprezentowała aktualne dane dotyczące udziału Polski w Europejskim Projekcie – „Stres wśród nauczycieli”. Głównym celem tego projektu jest pogłębienie wiedzy oraz wymiana informacji i sprawdzonych doświadczeń dotyczących stresu związanego z pracą nauczyciela. Nakreślona została aktualna sytuacja prawna wynikająca z przepisów zawartych w Kodeksie Pracy, Karcie Nauczyciela oraz europejskich porozumieniach dot. stresu, mobbingu i ochrony zdrowia nauczycieli. Wyniki międzynarodowej ankiety, przedstawione przez prelegentkę, nie były optymistyczne - nie tylko w Polsce stres jest drugim najczęściej podawanym problemem zdrowotnym związanym z wykonywaną pracą. „Światłem w tunelu” jest podjęcie tego ważnego tematu na arenie międzynarodowej. Zanim jednak doczekamy się konkretnych efektów, musimy spróbować zaprzyjaźnić się ze swoim stresem-potworem i spróbować uczynić go naszym sprzymierzeńcem. Trudne? Pewnie, że tak! Ale warto podjąć takie wyzwanie, bo często się udaje. Powodzenia!